

GÖTEBORGS UNIVERSITET
HANDELSHÖGSKOLAN

En socialt hållbar utveckling på landsbygden?

En fallstudie från Biosfärområdet
“Vänerskärsgården med Kinnekulle”

Kandidatuppsats 15 hp
Institutionen för Ekonomi och Samhälle
Avdelningen för Kulturgeografi
Handelshögskolan vid Göteborg Universitet
Författare: Judit Ernvik
Handledare: Marie Stenseke

Förord

Under min utbildning i kulturgeografi var fokus på urbana fenomen, landsbygden berördes sällan. Jag förvånades över hur lite diskussion som fördes runt landsbygdens förutsättningar då Sverige till stor del består av landsbygd. Därför valde jag att skriva min kandidat uppsats med inriktning på landsbygden för att analysera om landsbygden bortprioriteras eller om den ges samma förutsättningar som de mer urbana områden. Studien grundas även i egna intressen då jag själv valt att bosätta mig på landsbygden finns där ett naturligt engagemang.

Jag vill även passa på att tacka alla de som gjort den här uppsatsen möjlig. Jag vill rikta ett särskilt tack till Monika Andersson, Kristofer Svensson, Mikael Lundgren och Johanna MacTaggart som tagit av sin tid för att svara på mina frågor. Det har bidragit med värdefull information som gett ett bra underlag till min studie. Jag vill även tacka min kursledare Eva Thulin för den stöttning och de tips hon bidragit med. Slutligen vill jag även rikta ett stort tack till min handledare Marie Stenseke för den vägledning och de goda råd hon bidragit med under uppsatsens gång.

Judit Ernvik

Göteborg, februari 2016

Sammanfattning

Den här studien genomförs som en fallstudie över biosfärområdet “Vänerskärgården med Kinnekulle” med fokus på landsbygdens förutsättningar för en socialt hållbar utveckling. Studiens syfte har varit att undersöka olika insatser för att skapa en socialt hållbar utveckling på landsbygden i biosfärområdet “Vänerskärgården med Kinnekulle”, där delar av Götenes, Mariestads och Lidköpings kommun ingår.

Uppsatsen grundar sig i en förklaring av begreppen landsbygd och social hållbarhet och forskning kring dessa fenomen. Det empiriska material är samlat genom smatalsintervjuer med biosfärkontoret och tjänstemän från de involverade kommunerna med deras visionsdokument som underlag. Studiens resultat visar att biosfärkontoret och kommunerna spelar en viktig roll i landsbygdens samhällsutveckling men behöver hjälp av andra aktörer så som politiker och ett lokalt engagemang för att en hållbar samhällsutveckling ska kunna göras verklig. Det visar också att det råder oklarhet kring begreppet social hållbarhet och att gemensamma indikatorer skulle underlätta arbete mot ett gemensamt mål.

Nyckelord: Landsbygdsutveckling, Social hållbarhet, Socialt hållbar samhällsutveckling, Biosfärområde, Vänerskrägården med Kinnekulle,

Innehållsförteckning

1. INLEDNING.....	1
1.1 Problemformulering.....	1
1.2 Syfte och frågeställningar.....	2
1.3 Avgränsningar.....	2
1.4 Uppsatsens disposition.....	3
2. BAKGRUND.....	4
2.1 Inledning.....	4
2.2 Begreppet landsbygd.....	4
2.3 Landsbygdens förutsättningar.....	4
2.3.1 Nya möjligheter och nya problem.....	5
2.4 Aktörer i landsbygdsutvecklingen.....	5
2.4.1 Kommunen.....	6
2.4.2 Landsbygdspolitik.....	6
2.4.3 EU och den internationella aspekten.....	7
2.4.4 Landsbygdsprogrammet.....	7
2.4.5 Biosfärkontoret.....	9
2.4.6 Lokalt engagemang.....	10
2.4.7 Fokus på intresse istället för aktör.....	11
3. TIDIGARE FORSKNING.....	12
3.1 Inledning.....	12
3.2 Landsbygdsforskning.....	12
3.2.1 Landsbygdsforskning ur ett vetenskapligt perspektiv.....	12
3.2.2 Relationen mellan stad och landsbygd.....	13
3.3 Hållbar utveckling.....	14
3.4 Socialt hållbar utveckling.....	15
3.4.1 Indikatorer på social hållbarhet.....	15
4. METOD.....	18
4.1 Metodval.....	18
4.2 Vetenskaplig utgångspunkt och forskningsdesign.....	18
4.2.1 Hermeneutisk ansats.....	18
4.2.2 Fallstudie.....	18
4.3 Metodik.....	19
4.3.1 Intervjuer.....	19
4.3.2 Analys metod.....	20
4.3.3 Bortvalda metoder.....	20
4.4 Metod och källkritik.....	20
4.4.1 Realibilitet och validitet.....	20
4.4.2 Intervjuer.....	21

5. RESULTAT.....	23
5.1 Fallstudie.....	23
5.1.1 Biosfärkontoret.....	23
5.1.2 Kommuner.....	24
5.2 Resultat från intervjuer.....	24
5.2.1 Inledning.....	24
5.2.2 Biosfärområdet "Vänerskärsgården med Kinnekulle".....	24
5.2.3 Götene kommun.....	26
5.2.4 Mariestad kommun.....	27
5.2.5 Lidköping kommun.....	28
6. ANALYS.....	32
6.1 Inledning.....	32
6.2 Hur arbetar biosfärkontoret för en socialt hållbar landsbygdsutveckling?.....	32
6.2.1 Inledning.....	32
6.2.2 Biosfärområdet som symbol snarare än inspiration.....	32
6.3 Hur arbetar de berörda kommunerna för en socialt hållbar landsbygdsutveckling?.....	33
6.3.1 Inledning.....	33
6.3.2 Konkreta exempel.....	33
6.3.3 God infrastruktur.....	33
6.3.4 Den nya ruraliteten.....	34
6.3.5 En socialt hållbar utveckling på landsbygden.....	34
6.4 Vilka indikatorer på social hållbarhet använder de två ovannämnda aktörerna sig av i deras arbete på landsbygden?.....	34
6.4.1 Inlednings.....	34
6.4.2 Biosfärkontoret och kommunernas syn på social hållbarhet.....	35
7. SLUTSATS.....	36
8. KÄLLFÖRTECKNING.....	38
9. BILAGOR.....	40
9.1 Bilaga 1 Intervjuguide Kommuner.....	40
9.2 Bilaga 2 Intervjuguide Biosfärkontoret.....	41

1. Inledning

1.1 Problemformulering

Ett samhälle genomgår ständigt förändringar och måste därför anpassas till rådande förhållanden om en hållbar utveckling ska vara möjlig. Landsbygden har andra förutsättningar än staden till en hållbar utveckling. Stora avstånd och sämre tillgänglighet påverkar in princip all mänsklig aktivitet. Den glesa bebyggelsen och det lilla befolkningsunderlaget är utmaningar för landsbygdens utveckling. Ett litet befolkningsunderlag i en gles miljö leder till stora kostnader för att organisera samhällsfunktioner, vilket komplicerar upprätthållandet av kommersiell och offentlig service.¹

Samhället befinner sig i förändring och utsätts ständigt för nya utmaningar. Landsbygden står idag inför förändringar som för med sig nya möjligheter men också nya problem. Ett sådant forsknings område som behöver uppdateras med jämna mellanrum är den sociala dimensionen av landsbygdsforskning då landsbygden ständigt är under förändring. Social hållbarhet är en viktig aspekt i landsbygdsutveckling då kommuner med lågt eller outnyttjat socialt kapital har låga förutsättningar för hållbar samhällsutveckling.² Men vad innebär en socialt hållbar utveckling? Och är den möjlig även på landsbygden trots de utmaningarna som en gles bebyggelse och litet befolkningsunderlag medför? För att kunna ta till vara på landsbygdens möjligheter och undvika eventuella problem som kan uppstå i och med dessa förändringar kan man genom planering och politik stärka förutsättningarna för en hållbar utveckling. Bra planering kan bidra till goda utvecklingsmöjligheter medan dålig planering kan verka förödande för en hållbar struktur.³

Social hållbarhet är anses vara den dimensionen av hållbar utveckling som är svårast att definiera. Mängden definitioner skapar en oklarhet runt begreppet och bör därför användas som ett orienterat begrepp det vill säga att det visar på en viss riktning snarare än exakta formuleringar och mätbara variabler. Begreppet kan beskrivas som ett perspektiv med varierande innehåll om påverkas av situation och normer som förändras i takt med att samhället förändras. Att hantera social hållbarhet som ett orienterat begrepp innebär att samhället kan vara öppen för förändring och utveckling i takt med att nya insikter och kunskaper förvärfas. Detta kräver ständig forskning och det som intresserar mig i frågan om en socialt hållbar samhällsutveckling är om den finns tillgänglig för alla? I vår svenska plan och bygglag står det formulerat att: *”Bestämmelserna syftar till att, med hänsyn till den enskilda människans frihet, främja en samhällsutveckling med jämlika och goda sociala levnadsförhållanden och en god och långsiktigt hållbar livsmiljö för människorna i dagens samhälle och för kommande generationer.”*⁴ Men vems ansvar är det att göra den socialt hållbara utvecklingen till verklighet?

Ett område som blir särskilt intressant att studera med det här som utgångspunkt är ett biosfärområde. Ett biosfärområde är ett område utpekade av UNESCO att verka som ett

¹ Waldenström och Westholm 2006

² Ceccato, Persson & Westholm 2000

³ Tillväxt- och Regionplaneförvaltningen 2015:12

⁴ Boverket 2015:11

modellområde för hållbar samhällsutveckling och därmed vara ledande inom frågan för att sedan kunna föra kunskapen vidare till andra regioner. Ett biosfärområde blir ett sätt att koppla samman samhällsutveckling och naturvård genom samverkan mellan aktörer samtidigt som man knyter an till det lokala engagemanget.⁵ Ett biosfärområde bidrar inte enbart till en bättre förståelse för miljön utan agerar även som en större samverkan mellan vetenskap, lokal kunskap samt regional och lokal förvaltning.⁶ Samarbete mellan olika aktörer och ett lokalt och regionalt perspektiv är därför en ledstjärna för biosfärområdet. I min forskning har jag därför valt att använda mig av biosfärområdet "Vänerskärsgården med Kinnekulle" (där delar av Götene, Mariestad, och Lidköping kommun ingår). Då de ska verka ledande även inom socialt hållbar samhällsutveckling avser jag att studera vilka förutsättningar landsbygden ges inom ett sådant område.

1.2 Syfte och frågeställningar

Studiens syfte är att undersöka olika insatser för att skapa en socialt hållbar utveckling på landsbygden i biosfärområdet "Vänerskärsgården med Kinnekulle", där delar av Götene, Mariestads och Lidköpings kommun ingår.

Frågeställningarna jag valt att använda mig av för att förtydliga och besvara uppsatsens syfte är följande:

1. Hur arbetar biosfärkontoret för en socialt hållbar landsbygdsutveckling?
2. Hur arbetar de berörda kommunerna (Götene, Mariestad, och Lidköping) för en socialt hållbar landsbygdsutveckling?
3. Vilka indikatorer på social hållbarhet använder de två ovannämnda aktörerna sig av i deras arbete på landsbygden?

1.3 Avgränsningar

Avgränsningar har gjorts inom olika områden för att ge studien ett tydligt syfte. Studien är utförd som en fallstudie över biosfärområdet "Vänerskärsgården med Kinnekulle". Det innebär att en tydlig avgränsning har gjorts till det geografiska områdets administrativa gränser, men de diskussioner och perspektiv som tas upp berör även områden utanför kommunerna. Studien utgår från ett nationellt perspektiv men lyfter även internationella perspektiv för att sätta studien i kontext till omvärlden.

Inom det utvalda området har jag valt att undersöka insatserna i planeringen för en socialt hållbar utveckling på landsbygden. Jag lägger därmed inte så mycket fokus på ekonomisk eller ekologisk hållbarhet men då de har en tydlig koppling till den sociala hållbarheten ges en övergripande bild av dem. Inom den sociala dimensionen är inte fokus på specifika exempel som social tjänst eller skola utan ett mer övergripande angreppssätt används. Jag har därmed även avgränsat studien till vissa aktörer där fokus är på biosfärkontoret och de involverade kommunerna.

Då studien baseras på planering och visioner är det i första hand olika visionsdokument som hanteras i studien. Det innebär att resultaten baseras på nutida dokument som sträcker sig framåt i tiden och inte på äldre dokument från tidigare genomförda projekt.

⁵ Vetenskapsrådet

⁶ Biosfärprogrammet Sverige

1.4 Uppsatsens disposition

Uppsatsen är uppdelad i en teoretisk och en empirisk del. Den teoretiska delen är i sin tur uppdelad i bakgrund för att sätta ämnet i kontext, och tidigare forskning där jag hanterar resultat från tidigare studier. Uppsatsens del om bakgrund och kontext börjar med en diskussion kring begreppet landsbygd, landsbygdens förutsättningar och går vidare med en presentation av olika aktörer som påverkar landsbygdsutveckling. Efter det kommer stycket om tidigare forskning där teorier angående landsbygdsforskning och social hållbarhet presenteras samt olika indikatorer på social hållbarhet. Sedan presenteras metodvalet där metodik och källkritik är viktiga inslag. Efter detta redovisas resultaten från de olika intervjuerna följda av en analys. Slutligen kommer ett avslutande stycke där mina slutsatser från studien presenteras.

2. Bakgrund

2.1 Inledning

I kommande del av uppsatsen sätts studien in i sin kontext för att få en förståelse av vilken bakgrund och i vilket sammanhang studien är genomförd. Kapitlet inleds med att begreppet landsbygd presenteras för att sedan sätta in det i sammanhanget med social hållbarhet. Avslutningsvis presenteras ett antal olika aktörer som alla har en inverkan på planeringen för social hållbarhet på landsbygden. Efter detta kapitel kommer ett avsnitt med tidigare forskning där olika teorier presenteras för att sedan bygga vidare på i det empiriska materialet.

2.2 Begreppet Landsbygd

Vad innebär egentligen begreppet "landsbygd"? Det finns ingen officiell definition av begreppet vilket gör det väldigt svårt att få ett tydligt grepp om vad "landsbygd" innebär. Anledningen är att vi alla har väldigt skilda uppfattningar om vad landsbygd är för något. Olika myndigheter använder sig av olika definitioner av landsbygd beroende på vad just deras behov är. OECD väljer att definiera landsbygd beroende på hur perifert området är, SCB definierar landsbygd som en restprodukt, det vill säga allt som inte är en tätort, och Jordbruksverket definierar landsbygd efter befolkningstäthet.⁷

Vad som kan vara en rimlig definition av landsbygd för en viss individ eller myndighet, kan vara helt orimlig för en annan. Oftast definieras landsbygd kvantitativt genom statistiska termer men beroende på vad definitionen ska användas till kan den behövas kompletteras med kvalitativa resonemang.⁸ Ett exempel på ett sådant resonemang är om landsbygd skulle definieras som områden belägna utanför arbetsmarknadsregionen och där service saknas. Ett sådant kvalitativt perspektiv på landsbygd är användbart inom kommunal planering där inte enbart begrepp som tätort och landsbygd används utan även uttryck som sammanhållen bebyggelse. På så sätt kan bebyggelseutvecklingen lättare anpassas till strategier baserat på lokala förutsättningar.⁹

Definitionen av landsbygd måste skapas utifrån det syfte den ska användas till. Begreppet landsbygd är inte, och ska inte vara enhetligt. Det måste baseras på den fråga som står i fokus. Westholm anser att en enhetlig definition av landsbygden enbart begränsar oss, och beter sig som en tvångströja som han väljer att uttrycka det.¹⁰ I mitt empiriska material framgår det att även de olika kommunerna har skilda åsikter vad gäller definitionen på begreppet landsbygd. Trots detta har jag valt att utgå från en enhetlig bild i min studie för att underlätta arbetet. Då dessa kommuner alla är landsbygdskommuner med en tydlig centralort, har jag i min analys utgått från att området utanför centralort ingår i begreppet landsbygd.

2.3 Landsbygdens förutsättningar

Enligt en förstudie gjord av Stockholms Tillväxt- och regionplaneförvaltning riskerar landsbygden att bortprioriteras i frågor som rör hållbar samhällsutveckling. Detta beror delvis på att befolkningsunderlaget, som ofta ligger till grund för hur samhällets medel fördelas, är för glest. Infrastruktur för transporter, uppvärmning, avfallshantering,

⁷ Westholm 2008

⁸ Tillväxt- och Regionplaneförvaltningen 2015:11

⁹ Tillväxt- och Regionplaneförvaltningen 2015:11

¹⁰ Westholm 2008

bredband är mindre utbyggda på landsbygden trots att efterfrågan är minst lika hög som i städerna. Det resulterar i att utbudet är lägre än efterfrågan. Den obalansen är ett marknadsmisslyckande då man inte lyckats skapa tillräckligt med incitament att investera i glesbebyggda områden. Anledningen till detta bottnar främst i att användandet av investeringar i infrastruktur, tjänster och service till stor del är kollektiva, vilket gör att investeringsviljan hos privat sektor är låg. Även investeringsviljan hos offentlig sektor är relativt låg då den här typen av satsningar kräver en stor investerings mängd per person då befolkningsunderlaget är litet. Investering i den här typen av grundläggande tjänster och infrastruktur ses därför som mer lönsam i befolkningsrika områden, vilket gör att landsbygden prioriteras ned. För att landsbygden ska kunna utvecklas hållbart måste därför marknadsmisslyckandet mellan utbud och efterfrågan hanteras genom kollektiva resurser. Om befolkningsunderlaget ska fortsätta vara avgörande för hur offentliga medel fördelas kommer landsbygden hamna på efterkälken. Därför behövs ett rumsligt perspektiv i fördelningen av resurser i kontrast till de geografiska områden som är mest tätbefolkade.¹¹

2.3.1 Nya möjligheter och nya problem

Förutsättningarna för landsbygdens utveckling påverkas av flera faktorer, politiska initiativ som infrastruktur, kollektivtrafik och bredband men även av olika trender som globalisering, urbanisering, den tekniska utvecklingen, demografi, och livsstil.¹² För att kunna utnyttja de möjligheter som dessa trender skapar och undvika eventuella problem som kan uppstå genom dessa trender kan man med hjälp av fysisk planering och politik försöka stärka förutsättningarna för en hållbar utveckling på landsbygden. En väl genomförd fysisk planering kan bidra till goda utvecklingsmöjligheter medan en bristande fysisk planering kan försvåra en framtida hållbar struktur.¹³ Genom planering kan man påverka om landsbygden ska bestå av en åldrande befolkning, hög arbetslöshet, låg utbildnings och inkomst nivå eller av ett modernt uppkopplat näringsliv som drar nytta av områdets innovationskraft och kunskapsintensitet. På samma sätt kan landsbygden ha bra infrastruktur med god tillgänglighet och kommunikationsmöjligheter men kan istället även vara isolerat från periferin.¹⁴ För att den fysiska planering för landsbygden ska ge positiva effekter måste man förutse, förhålla sig till och anpassa sig efter ovannämnda omvärldstrender.¹⁵

2.4 Aktörer i landsbygdsutveckling

Landsbygdsutveckling är ett brett ämne och inkluderar ett flertal olika aktörer. Beroende på intresset är det olika aktörer som fyller olika funktioner på landsbygden. Vissa aktörer ser ett behov av att skydda eller bevara intressen på landsbygden, medan andra vill ta till vara på landsbygdens resurser för att på så sätt öka dess utvecklingsmöjligheter.¹⁶ För att en hållbar landsbygdsutveckling ska vara möjlig behövs en förändrad syn på den uppsättning av aktörer som är inblandade. Aktörer bör ses som tillfälliga då det finns aktörer som idag inte har någon direkt koppling till landsbygden men som kan komma att få en viktig roll i framtiden.¹⁷ Nedan lyfter jag några av de aktörer som är inblandade i

¹¹ Jordbruksverket 2012

¹² Tillväxt- och Regionplaneförvaltningen 2015:12

¹³ Tillväxt- och Regionplaneförvaltningen 2015:17

¹⁴ Tillväxt- och Regionplaneförvaltningen 2015:7

¹⁵ Tillväxt- och Regionplaneförvaltningen 2015:14

¹⁶ Waldenström och Westholm 2008

¹⁷ Tillväxt- och Regionplaneförvaltningen 2015:31

landsbygdsutvecklingen idag. Kan kommunens planering i samband med övriga politikområden och insatser som landsbygdsprogrammet bidra till rätt förutsättningar? Om så är fallet är det av yttersta vikt att olika insatser och planering dras i samma riktning och mot gemensamma övergripande mål.

2.4.1 Kommunen

Kommunens planering har en avgörande roll för att skapa rätt förutsättningar för landsbygden. Genom bra fysisk planering kan kommunen skapa förutsättningar för hållbara och robusta strukturer. Kommunen spelar även en viktig roll som avvägning mellan olika intressen för att säkerställa vissa värden och funktioner som är viktiga för landsbygden. Kommunens planering har länge skett på ett reaktivt sätt istället för det önskvärd, proaktiva tillvägagångssättet. Det reaktiva tillvägagångssättet innebär att planeringen inte alltid följer de aktuella översiktsplaner utan sker efter behov. Det innebär att det höga bebyggelse trycket resulterar i spridd bebyggelsestruktur vilket försvårar för skapandet av hållbara och fungerande infrastruktur. Den reaktiva planeringen försvårar förutsättningarna för utvecklandet av service, kollektivtrafik och fungerande kretsloppslösningar på landsbygden. Landsbygdsutveckling där planering infrastruktur inte är integrerad ger låga förutsättningar för en hållbar samhällsutveckling. Därför måste all typ av planering integreras på olika skalnivåer med ett gemensamt synsätt för utveckling i landsbygdsområden.¹⁸

2.4.2 Landsbygdspolitik

Landsbygden har genom historien varit ändamål för olika politiska strävanden. På senare tid har staten strävat efter att bevara landsbygdens glesbyggda karaktär genom styrmedel i form av bland annat kommunal skatteutjämning, regionalpolitisk stöd, och stöd till komersiell service. Samtidigt som de verkat för omställningen av olika näringar anpassat till landsbygden för att främja dess utveckling.¹⁹

Den tidigare jordbrukspolitiken har lämnat utrymme för en landsbygdspolitik vilket har bidragit till ett ökat intresse för frågor som rör lokal utveckling. På senare år har denna utveckling präglats av territoriella strategier för landsbygdsutveckling. Denna nya riktning har tagits framförallt på initiativ från EU och dess sammanhållningspolitik som betonar olika landsbygdsområdets särdrag.²⁰ Med en territoriellt inriktad politik lägger man fokus på områdets karaktäristiska tillgångar med dess problem och möjligheter. Det innebär att man lägger fokus på sociala relationer och processer med en förhoppning om att det ska ske inom ramen för ekologisk hållbarhet och samtidigt ge ringar på vattnet som kan leda till en ekonomisk tillväxt inom området. För att detta ska vara möjligt behövs politiken för tvärspektoriella partnerskap, nätverk och samverkansprojekt.

En nationell politik för landsbygdsutveckling måste kunna hantera de stora frågorna som regional tillväxt och områdets långsiktiga nyttjande i ett globalt perspektiv.²¹ Den måste kunna etablera relationer till forskning angående framtida resurser för mat, utvecklandet av fiber, klimatförändringen, internationella produktionsmetoder och produktionsresurser.²² Men landsbygdspolitiken måste även kunna hantera de allmänna och mer praktiska

¹⁸ Tillväxt- och Regionplaneförvaltningen 2015

¹⁹ Waldenström och Westholm 2008

²⁰ Waldenström och Westholm 2008

²¹ Ibid.

²² Ibid.

frågorna som ibland mer liknar en utvärdering. Det kan vara frågor som rör ansvar för posten, telefonerna, vägarna, mackarna, apoteken men även offentlig sektors lokalisering, bidragssystem och jämställdhet.²³ Här spelar kommunerna en viktig roll för landsbygdsutvecklingen. De kan påverka skolor, upphandlingar, fysisk planering, byutveckling, och företagsstöd. Kommunens svaghet är att de ensamma inte kan bära upp en sammanhängande politik för landsbygdsutveckling, men deras styrka är möjligheten till att förvalta och utveckla det lokala samhället utifrån en territoriell ansats med fokus på lokala resurser och med hjälp av valda politiska mandat.

2.4.3 EU och den internationella aspekten

Ytterligare en aspekt som gäller landsbygdens utveckling är dess internationella ställning. Landsbygdsutvecklingen skiljer sig mellan olika delar i världen. Tre fjärdedelar av världens fattigaste befolkning bor på landsbygden i utvecklingsländer, vilket skapar helt andra förutsättningar än de vi har i Sverige.²⁴

Vi i Sverige är en del av EU och ingår i den internationella politiksfär där det finns ett tydligt globalt fokus till följd av det utökade antalet globala marknader.²⁵ Ett av EUs regelverk som fått tydligast inverkan på den svenska landsbygden är utformandet av "Landsbygdsprogrammet". Landsbygdsprogrammet består av stöd och ersättningar som ska användas som verktyg för att uppnå målen med landsbygdspolitiken. De 36 miljarder kronor som finns att tillgå under perioden 2014-2020 finanseras gemensamt av Sverige och EU.²⁶ För att dessa medel ska hamna rätt krävs en kritisk granskning av alla de medel som går till landsbygdens näringar och befolkning.²⁷ Sverige har ett påtagligt lågt deltagande inom EUs olika delprogram för landsbygdsforskning. Mycket av detta beror på att landsbygd och landsbygdspolitik har större tyngd i många andra länder.²⁸ Det är viktigt att Sverige deltar i kunskapsutvecklingen som gäller den sociala, ekonomiska och ekologiska förändringarna i Europa. Utan den kunskapsutvecklingen kan inte Sverige anpassa EU-politikens utformning till den svenska landsbygden.²⁹

2.4.4 Landsbygdsprogrammet

I det nuvarande landsbygdsprogrammet har man prioriterat miljö, hållbar utveckling och innovation med en förhoppning om att uppnå det övergripande målet, *smart och hållbar tillväxt för alla*, som finns i den gemensamma strategin "Europa 2020".³⁰ Programmet består även av nationella och regionala mål. Landsbygdsprogrammet för 2014-2020 har använt en annorlunda struktur än tidigare program, då begrepp som "axel" har bytts ut mot "prioriteringar" och "fokusområden". Det gällande landsbygdsprogrammet är nu uppdelat efter 6 olika prioriteringar för landsbygdsutveckling där det under varje prioritering finns olika fokusområden som beskriver delar av prioriteringarna mer detaljerat. Det svenska landsbygdsprogrammet använder 15 av de 18 fokusområden EU

²³ Waldenström

²⁴ IFAD

²⁵ Waldenström och Westholm 2008

²⁶ Jordbruksverket 2012

²⁷ Waldenström och Westholm 2008

²⁸ Ibid.

²⁹ Waldenström och Westholm 2008

³⁰ Jordbruksverket 2012

har pekat ut, de tre kvarvarande anser man inte vara relevanta för Sverige. Prioriteringar och fokusområden används som underlag för att bidrag till stöd och ersättning då minst ett av de femton fokusområden måste passa in på projektet för att bidrag ska beviljas.³¹

Nedan har jag bifogat en tabell för att ytterligare förtydliga landsbygdsprogrammet upplägg och mål. Det finns som tidigare nämnt 6 prioriteringar för landsbygdsutveckling i landsbygdsprogrammet. Målet är att den första av dessa prioriteringar, "Främja kunskapsöverföring och innovation inom jordbruk och på landsbygden" ska verka inom alla områden av programmet. De olika prioriteringar avser att uppfylla olika delar av landsbygdspolitikens mål. Prioritering 2 och 3 avser att uppfylla målen om "Jordbrukets konkurrenskraft", prioritering 4 och 5 avser att uppfylla målen om "hållbar förvaltning av naturresurser och klimatåtgärder" medan prioritering 6 avser att uppfylla målet om "Balanserad territoriell utveckling".

 Prioriteringar och fokusområden							
Prioriteringar		1	2	3	4	5	6
		Kunskapsöverföring och innovation <small>Prioritering 1 ska också genomsyra prioritering 2-6</small>	Öka konkurrenskraften och förbättra jordbruksföretagens möjligheter att överleva	Främja organisationen av livsmedelskedjan och riskhanteringen	Återställa, bevara och främja ekosystem	Främja resurseffektivitet och stödja övergången till en koldioxidsnål och klimattålig ekonomi	Främja social inkludering genom fattigdomsbekämpning och ekonomisk utveckling
Landsbygdsprogrammet Fokusområden		1:a Främja innovation och en kunskapsbas i landsbygdsområden 1:b Stärka banden mellan jord- och skogsbruk samt forskning och innovation 1:c Främja livslångt lärande och yrkesutbildningar inom jord- och skogsbruk	2:a Underlätta omstrukturering av jordbruk som ställs inför större strukturproblem. Det gäller i synnerhet för jordbruk som är: <ul style="list-style-type: none"> • mindre aktiva på marknaden • marknadsorienterade i särskilda sektorer • i behov av diversifiering av jordbruksverksamhet. 2:b Underlätta generationsskiftet inom jordbrukssektorn.	3:a Integrera primärproducenter i livsmedelskedjan på ett bättre sätt med hjälp av: <ul style="list-style-type: none"> • kvalitetssystem • säljfrämjande åtgärder på lokala marknader • korta leveranskedjor • producentgrupper • branschorganisationer 3:b Stödja riskhantering inom jordbruket.	4:a Återställa och bevara biologisk mångfald, bland annat inom <ul style="list-style-type: none"> • natura 2000-områden • jordbruk med höga naturvärden • de europeiska landskapens karaktär. 4:b Förbättra vattenförvaltningen. 4:c Förbättra markskötsel.	5:a Effektivisera vattenanvändning inom jordbruket 5:b Effektivisera energianvändningen inom jordbruket och vid livsmedelsbearbetning. 5:c Främja tillgång till och användning av förnybara energikällor, biprodukter, avfall, rester och andra råvaror som inte är avsedda till livsmedel. 5:d Minska jordbrukens utsläpp av dikväveoxid och metan. 5:e Främja koldioxidbindning inom jord- och skogsbruk.	6:a Främja diversifiering och skapande av nya småföretag och arbetstillfällen 6:b Främja lokal utveckling på landsbygden. 6:c Öka tillgången till, användningen av och kvaliteten på informations- och kommunikationsteknik i landsbygdsområden.
							2013-03-18

Figur 1: Jordbruksverket, *Landsbygdsprogrammet fokusområden*

³¹ Jordbruksverket

För att vi ska kunna uppnå de uppsatta målen i landsbygdsprogrammet och havs- och fiskeriprogrammet för 2014-2020 har nationella och regionala handlingsplaner upprättats. Handlingsplanerna sammanställs genom ett partnerskap mellan myndigheter (länsstyrelsen, skogsstyrelsen, tillväxtverket, samtinget och jordbruksverket) och landsbygdens organisationer som bygger på samverkan mellan ideella, privata och offentliga aktörer.³² I handlingsplanen framgår även de kriterier som finns för urval av ansökningar. Handlingsplanen görs årligen och används i första hand som ett styrdokument för myndigheter. De baseras på en SWOT-analys där myndigheterna har analyserat styrkor, svagheter, möjligheter och hot.³³ Biosfärområdet "Vänerskärsgården med Kinnekulle" ligger i Västra Götaland och i deras regionala handlingsplan står det att: *"Landsbygdsprogrammet och havs- och fiskeriprogrammet kommer att vara verktyg för att göra Västra Götaland till en ledande kunskapsregion, en region för alla, en region som tar globalt ansvar och en region som syns och engagerar de kommande åren."*³⁴

2.4.5 Biosfärkontoret

Då den här studien utgår från ett biosfärområde blir det intressant att även analysera biosfärområdets roll som aktör. Införandet av biosfärområden är ett relativt nytt sätt att tänka globalt och lokalt. Biosfärområden är ett resultat av UNESCOs biosfärprogram "Man and Biosphere (MAB)". MAB är ett program utvecklat med syfte att förbättra relationen mellan människa och biosfären i ett globalt perspektiv med vetenskaplig grund.³⁵ Programmet startades i början på 1970-talet med fokus på de sociala, ekonomiska, och ekologiska dimensionerna relaterat till förlusten av biologisk mångfald och möjlighet till bevarandet av den biologiska mångfalden.³⁶ Det är ett tvärvetenskapligt forskningsprogram med avsikt att förena naturvetenskap och samhällsvetenskap. För att detta ska bli verklighet krävs det ett lokalt engagemang från både invånare och övriga aktörer. Den lokala samverkan är grunden för ett biosfärområde och de lokala förutsättningarna bidrar till att varje biosfärområde blir unikt.³⁷

Ett biosfärområde ska alltså agera som ett modellområde genom att söka ny kunskap och testa nya metoder för att framstå som exempel på hur människan kan bevara ett naturområde samtidigt som det skapas förutsättningar för att leva hållbart inom området genom ökad förståelse för biosfärens resurser.³⁸ Målet med biosfärområden är att de ska agera brobyggande genom att knyta samman strategiska aktörer inom området.³⁹ Biosfärprogrammet skiljer sig därmed från UNESCOs tidigare program då de bygger på ett lokalt engagemang.⁴⁰ Man kan säga att ett biosfärområde har tre huvudsyften: att *bevara* landskap, ekosystem, arter och genetisk variation inom området, utveckla ekonomin och samhället till socio-kulturellt och ekologiskt långsiktigt hållbart, samt agera *logistiskt* genom att ge stöd åt demonstrationsprojekt, miljöutbildning, praktik, forskning och miljöövervakning.⁴¹ Målet är att på bästa sätt tillämpa dessa syften i området i samverkan med övriga aktörer. Biosfärområdet blir därmed ett sätt att förmedla

³² Jordbruksverket 2012

³³ Jordbruksverket 2012

³⁴ Länsstyrelsen

³⁵ UNESCO

³⁶ Biosfärprogrammet Sverige

³⁷ Ibid.

³⁸ UNESCO

³⁹ Ibid.

⁴⁰ Ibid.

⁴¹ Biosfärprogrammet Sverige

kunskap, forskning- och övervakningsplatser, områden för kompetensutveckling, drivna av lokalt initiativ.⁴²

Ett biosfärområde har flera fördelar som visar sig på olika sätt beroende på vilka intressen man har och vilken roll man har i samhället. Även samhället som helhet gynnas då biosfärområdets mål är en långsiktigt hållbar samhällsutveckling. Att titulera sig som biosfärområde kan även användas som marknadsföring. Särskilt i andra delar av Europa är det mycket attraktivt att bo i eller besöka biosfärområden. Att vara en del av ett biosfärområde kan även innebära ökade medel för forskning, miljöövervakning och demonstrationsprojekt, då man agerar som modellområde för nya strategier och metoder.⁴³

Ett biosfärområde utnämns av UNESCOs som är FNs organisation för utbildning, vetenskap, och kultur. För att ansökan ska godkännas måste den uppfylla vissa mål och principer, utnämningen går till genom en nominering från medlemsländerna. För att ett område ska godkännas som biosfärområde bör de inneha höga landskapsvärden, både kulturhistoriska och biologiska, och eftersträva en förening av nyttjande och bevarande av dessa resurser som potentiella tillgångar för lokalbefolkningen och samhället. Det finns idag över 630 biosfärområden i 119 länder, varav 5 av dem ligger i Sverige.⁴⁴ Enligt naturvårdsverket är de svenska biosfärområden ett komplement till nationalparker, natur- och kulturresevat, och andra utpekade områden med höga natur- och kulturvärden men detta kan omdiskuteras.⁴⁵ Biosfärområden har ingen juridiska mening och har inte heller några utökade krav eller obligationer utöver de redan befintliga restriktionerna⁴⁶ Alla eventuella begränsningar ska istället ske genom lokalt initiativ mellan till exempel markägare och myndighet.⁴⁷ Biosfärprogrammet leds av en internationell styrelse som möts en gång per år då nya beslut ska tas. Det finns flertalet underprogram och aktiviteter. I Sverige samordnas programmet genom en nationell kommitté och utvecklas med hjälp av en nationell samordnare.⁴⁸ Biosfärområdets arbete är projekt inriktat vilket innebär att finansieras genom olika insatser i området. De får även ekonomiskt stöd från naturvårdsverket och de berörda kommunerna.⁴⁹

2.4.6 Lokalt engagemang

Utöver dessa offentliga aktörer spelar även det lokala engagemanget en viktig roll för landsbygdens utveckling. Ett lokalt engagemang erbjuder ett brett perspektiv på utvecklingsområden. Varje landsbygdsområde har unika kvalitéer som kan vara attraktivt för både boende och företagande på grund av olika anledningar. En hållbar landsbygdsutveckling är viktig för hela samhället i den bemärkelsen att eftersträva likvärdiga möjligheter.⁵⁰ Det handlar om service och infrastruktur, att kunna tillgodose särskilda behov, och att hitta en balans mellan utveckling och bevarande. Utöver detta har landsbygden en stor betydelse för livskvalitén i samhället i vid bemärkelse. För

⁴² Ibid.

⁴³ Biosfärprogrammet Sverige

⁴⁴ UNESCO

⁴⁵ Naturvårdsverket

⁴⁶ Naturvårdsverket

⁴⁷ Biosfärområde

⁴⁸ UNESCO

⁴⁹ Biosfärprogrammet Sverige

⁵⁰ Waldenström

många står landsbygden för rekreation och fritid, och en möjlighet att ta del av kultur och naturarv. Landsbygden har även en avgörande roll för livskvalitén vad gäller brukandet av naturresurser och en strävan att nå miljömålen.⁵¹ Här behövs ett ökat fokus på att hantera frågor om biodiversitet, ekosystemtjänster, klimatpåverkan, hur man kan utveckla och ta till vara på produktionskapaciteten, landskapets gestaltning och värden.⁵² En landsbygdsplanering baserad på enbart ett perspektiv, till exempel klimatfrågor, utifrån risk och sårbarhet eller som rekreationskälla för stadsbor gör att andra frågeställningar som rör landsbygdens utveckling förbises.⁵³ Tillgodoser man enbart ett perspektiv är det stor risk att man planerar landsbygden efter stadens, eller de involverade aktörernas, behov.

2.4.7 Fokus på intresse istället för aktör

Det tydligaste sättet att identifiera landsbygdens viktigaste värden och funktioner är att fokusera på intressen istället för aktörer. När man diskuterar otydliga begrepp som social hållbarhet är det viktigt att lyfta fram vad intresset faktiskt är då begreppet kan ses så brett att det rymmer vad aktören önskar att det ska rymma. Genom att fokusera på intressen kan man tydligt se om vissa aktörer presenterar motstridiga intressen, detta sker framförallt inom stora sektorsövergripande organisationer som kommun och länsstyrelse.⁵⁴ På så sätt kan man alltså undvika eventuella interna konflikter rörande bevarande eller exploatering i planeringsfrågor. Eftersom begrepp som landsbygd och hållbarhet kan uppfattas diffusa och svåra att förstå är det givet att sådan konflikter kan uppstå. Därför kan det också vara av värde att det finns en gemensam uppfattning av dessa begrepp hos regionens aktörer. Samtidigt är det viktigt att komma ihåg att landsbygden har många funktioner som att agera bostadsort, arbetsort, marknad, rekreatiomsområde, markreserv, plats för infrastruktur, plats för materiella resurser, plats för deponering och förbränning av avfall, plats för den regionala identiteten och som en geografisk nod i ett nätverk. Därför kan bilden av ett område behöva justeras efter den specifika frågeställningen och vikten av att känna till funktionerna för det specifika området då det skapar specifika behov och förutsättningar vid planering lyfts än en gång.⁵⁵ Därmed kan man argumentera att om fokus ligger på intressena skapas en mer öppen och robust process att hantera förändringar utan att tappa de grundläggande motiven. Ytterligare en fördel är att det ofta är svårt att skapa en heltäckande bild av involverade aktörer i frågan. Det kan finnas aktörer som har intressen och är med och påverkar utvecklingen utan att vara direkt verksamma, fokuserar man då istället på intressen är det lättare att få en överblick av olika aktörers mål och avsikt.

⁵¹ Waldenström

⁵² Waldenström

⁵³ Tillväxt- och Regionplaneförvaltningen 2015

⁵⁴ Ibid.

⁵⁵ Tillväxt- och Regionplaneförvaltningen 2015:7

3. Tidigare forskning

3.1 Inledning

Under kommande avsnitt presenteras delar av den tidigare forskning som finns inom ämnet. Detta görs för att förtydliga genomförandet och processen genom vilken uppsatsen är utförd. Kapitlet inleds med ett stycke om behovet av landsbygdsforskning. En tydligare genomgång av begreppet "social hållbarhet" samt olika indikatorer på hur social hållbarhet kan mätas. Detta teorikapitel om tidigare forskning ger ett vetenskapligt underlag i min studie inför insamlandet av data. De teorier som presenteras har sedan kopplats till kommande empiri för att kunna dra vetenskapliga slutsatser att generalisera till andra områden inom ämnet.

3.2 Landsbygdsforskning

Landsbygden är ett välstuderat område inom flera aspekter. För att landsbygdsforskning ska ha en teoretisk anknytning och vara generaliserbar krävs kritisk reflektion och ett öppet synsätt vad gäller metoder, teorier och discipliner. Under de senaste åren har det hänt mycket inom landsbygdsforskning men då det uppstår nya förutsättningar i och med att samhället ständigt förändras krävs ytterligare studier. Ett sådant forskningsområde som behöver uppdateras med jämna mellanrum är den sociala dimensionen av landsbygdsforskning. Social hållbarhet är en viktig aspekt i landsbygdsutveckling då kommuner med lågt eller outnyttjat socialt kapital har låga förutsättningar för hållbar samhällsutveckling.⁵⁶ En hållbar landsbygdsutveckling måste eftersträvas för att kunna erbjuda likvärdiga möjligheter vad gäller service och infrastruktur.⁵⁷

Landsbygdsforskningen är viktig för att sociala och ekonomiska strukturer ofta uppfattas som problem i samhället. Den kraftiga urbaniseringen har även fört med sig det urbana perspektivet och därmed blivit normerande medan landsbygden hanteras som en slags restprodukter där möjligheter och resurser inte tas till vara på.⁵⁸ Waldenström och Westholm anser att det finns starka motiv för att landsbygden istället bör ses som en "livsavgörande miljö". De talar för att synen på vikten av en produktiv och uthållig landsbygden kommer att växa, i sinom tid.

3.2.1 Landsbygdsforskning ur ett vetenskapligt perspektiv

Landsbygdsforskning upplevs som ett tunt och splittrat forskningsfält. Forskningsrådet formar arbetar aktivt för att skapa en plattform med en mer långsiktig kapacitetsutbyggnad vad gäller landsbygdens ekonomiska och ekologiska men även kulturella och sociala förhållanden.⁵⁹

Den otydliga definition på begreppet landsbygd leder till att det definieras på det sätt som passar den specifika forskningsfrågan. Ett öppet synsätt på begreppet underlättar forskningen då utvecklingen går mot en mer flexibel uppfattning av rummet behöver man även kunna variera skala och perspektiv utefter forskningsfrågan.

⁵⁶ Ceccato, Persson & Westholm 2000

⁵⁷ Waldenström

⁵⁸ Waldenström och Westholm 2008

⁵⁹ Waldenström och Westholm 2008

För att kunna stärka den svenska landsbygdsforskningen behövs den hanteras som en del av den vetenskapliga teoriutvecklingen inom universitet, högskolor, och forskningsinstitut. Landsbygdsforskningen har ofta fallit bort från dessa miljöer och hanterats som isolerande områden inom sina ämnen. Landsbygdsforskningen måste därför kunna hantera närhet till disciplinerna men också över disciplingränserna. För att på så sätt kunna utarbeta det bästa alternativet till hur en landsbygdsforskning bäst ska kunna främjas.

3.2.2 Relationen mellan stad och landsbygd

Varför bör man se landsbygdsforskning som ett separat kunskapsområde? Enligt Waldenström och Westholm finns det goda belägg för att stad och landsbygd blir allt mer lika vad gäller den sociala dimensionen.⁶⁰ Staden och landsbygden har länge setts som en dikotomi där man har ansett att det finns en anledning att separera de två. På senare tid har ett nytt begrepp formats "Den nya ruraliteten" där man anser att staden bör ses som ett komplementärt rum till landsbygden.⁶¹ Forsberg uttrycker problematiken kring detta i planeringssammanhang då "*[d]en traditionella synen på landsbygden, dvs. något från tätorten tydligt avgränsat område, har präglat planerade myndighetens syn på ansvarsområdet. Men landsbygden har förändrats och det finns därmed anledning att också innefatta landsbygden i den urbana planeringen, inte som ett appendix*".⁶² Sambandet mellan storstadsnära landsbygd och staden måste alltså förtydligas. Staden och landsbygden har ett ömsesidigt beroende och bör därför prioriteras lika i frågor som berör hållbar samhällsutveckling. Det är en koppling som kan vara avgörande för landsbygdens överlevnad.

Förhållandet mellan stad och landsbygd kan beskrivas genom olika flöden. Fler och fler människor delar sin tid mellan urbana och rurala miljöer.⁶³ Landsbygden förser staden med till exempel mat, råvaror, energi, arbetskraft och rekreationsmöjligheter. Medan staden förser landsbygden med offentlig och privat service, utbildningsmöjligheter, kulturutbud, en handels- och mötesplats, osv. Landsbygden blir således beroende av staden för dess utbud men även dess efterfrågan på varor och tjänster. De flöden som traditionellt har beskrivits är det fysiska kretsloppet i termer av materia och resurser. Landsbygden försörjer staden med vatten, mat, material och energi.⁶⁴ Tillbaka får de avfallsprodukter som avlopp, komposterbart avfall och andra restprodukter. Idag är det flertalet utbyten som sker mellan stad och landsbygd. Landsbygden förser bland annat staden med arbetsmarkandsrelaterade kopplingar och rekreationsmöjligheter. Landsbygdsbor söker sig in till staden för sevärdheter, restauranger, och kulturutbud medan de i staden söker sig ut till landsbygden för rekreationsmöjligheter. Landsbygdens kulturella och sociala funktioner i form av humanistiska värden som identitetsskapande, estetik och historia, samt dess möjlighet till hälsofrämjande aktiviteter för de boende i staden lyfts således fram.⁶⁵ Synen på landsbygden har på så sätt gått från brukandet av de areella näringarna med produktion av livsmedel, fibrer, trävaror och papper mot turism, hälsofrågor och bevarandet av biologisk mångfald.

⁶⁰ Waldenström och Westholm 2008

⁶¹ Ibid.

⁶² Forsberg 1999:19

⁶³ Waldenström och Westholm 2008

⁶⁴ Tillväxt- och Regionplaneförvaltningen 2015:25

⁶⁵ Ibid.

Den nya ruraliteten som nu har beskrivits har gjorts möjlig främst på grund av ökad rörlighet. Under den senaste generationen har både den fysiska och den virtuella rörligheten förändrats enormt. Det skapar möjligheter för att leva ett liv i staden, parallellt med ett liv på landsbygden, och tvärtom. Det innebär att landsbygden inte enbart blir en miljö tillgänglig för de som bor i den utan att den även nyttjas för andra behov. Det gäller inte enbart förflyttningar av människor utan även kapital, överföringar och mentala föreställningar. Dessa processer är inte landsbygdsspecifika utan bör studeras utifrån sitt generella sammanhang utifrån de samhällsvetenskapliga disciplinerna.⁶⁶

De presenterade flödena skapar ett sammanband mellan stad och landsbygd där de två komplementerar varandra. Waldenström och Westholm menar att även då landsbygden skiljer sig på några viktiga punkter så är det i vissa sammanhang rimligt att separera den även inom generella processer. Några av de förhållanden som kan skapa ett behov av att studera landsbygden separat från staden i forsknings, politik, eller planering, är enligt Waldenström och Westholm den fysiska miljön och glesheten som präglar landsbygden. Landsbygdens fysiska miljö är präglad av det brukade landskapet med dess infrastruktur, institutioner, och sociala relationer kopplat till det landskapet.⁶⁷ Dess värden måste hanteras globalt med långsiktiga perspektiv men samtidigt vävas samman med den lokala och kortsiktiga behoven. Landsbygdens areella näringar har länge minskat men naturresurserna är i stor utsträckning fortfarande grunden för den sociala och ekonomiska aktiviteten på landsbygden. Det andra är glesheten som påverkar förutsättningarna för nästan all aktivitet på landsbygden. Större avstånd och sämre tillgänglighet till service påverkar sociala relationer, demografi, näringsliv, och in princip all mänsklig aktivitet. Ett litet befolkningsunderlag i en gles miljö leder till stora kostnader för att kunna organisera samhällsfunktioner. Det komplicerar upprätthållandet av kommersiell och offentlig service och bidrar med sämre tillgång till infrastruktur på grund av höga investeringskostnader.⁶⁸ Glesheten bör ses relativt för detta är ett fenomen som sakta håller på att förändras. Det kan även ses som en tillgång inom till exempel upplevelse industrin. Vissa av de problem som en glesbygdstruktur för med sig kan komma att förändras helt genom den digitala teknikens framfart. Däribland tillgängligheten då flera mänskliga interaktioner kan numera ske oberoende av geografiska avstånd.

3.3 Hållbar utveckling

Hållbarhet är ett begrepp som används i stor omfattning i vårt samhälle. Ett kort och konsist sätt att definiera hållbar utveckling är att använda sig av brundtlandsrapportens definition som lanserades 1987 *"En hållbar utveckling är en utveckling som tillfredsställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov"*.⁶⁹ Behovet av ett sådant begrepp grundades i att man ansåg att en utveckling och tillväxt måste ske på miljöns villkor. Hållbar utveckling består av tre dimensioner, ekonomisk hållbarhet, ekologisk hållbarhet och social hållbarhet. För att en hållbar utveckling ska vara möjlig måste dessa dimensioner samspela och stödja varandra.⁷⁰ Den ekologiska dimensionen kan förklaras genom att reglera användandet av naturresurser, den ekonomiska dimensionen i termer av priser och kostnader, medan den

⁶⁶ Waldenström och Westholm 2008

⁶⁷ Ibid.

⁶⁸ Ibid.

⁶⁹ FN

⁷⁰ Ibid.

sociala dimensionen handlar om sociala aspekter men som i övrigt kan uppfattas något mer diffus. Sambandet mellan dessa tre dimensioner är starka, många och komplexa.⁷¹ För att stärka den ekonomiska hållbarheten måste goda ekologiska och sociala aspekter fungera. Motsätter sig dessa aspekter varandra behövs den rätta balansen uppnås mellan dessa tre aspekter. Alla tre dimensioner måste inte ges lika mycket fokus vid hållbar utveckling men det måste ske inom ramen för minsta standard av de två andra.⁷²

Begreppet hållbarhet bör ses som ett orienterande begrepp snarare än ett begrepp av exakta formuleringar och mätbara variabler.⁷³ Ett orienterande begrepp innebär en viss riktning snarare än en definition, det innebär att begreppet varierar beroende på vilka frågor och utmaning som samhället ställs inför. Det kan beskrivas som ett begrepp som visar på ett perspektiv med varierande innehåll beroende på hur given situation påverkas av existerande värderingar, olika uppfattningar, och normer om det önskvärda. Detta perspektiv ändras i takt med att samhället förändras. Att hantera begreppet "hållbarhet" som ett oreorienteringsbegrepp innebär att vi kan vara öppna för förändring och utveckling och därmed bidra med insikter och kunskaper som kan föra begreppet i en viss riktning.⁷⁴

I den här studien referas det ofta till begreppet "hållbar utveckling". En hållbar utveckling refererar till att något ska bli bättre ur ett längre perspektiv och har antagligen sitt ursprung ur tillväxtideologin. Detta blir något problematiskt när man talar om social hållbarhet, kan man uppnå olika grader av social hållbarhet? Kan social hållbarhet mätas?

3.4 Socialt hållbar utveckling

Den här studien fokuserar på den sociala dimensionen av hållbarhet och därför har jag valt att gräva djupare i innebörden av det begreppet. Social hållbarhet anses vara den dimension av hållbar utveckling som upplevs svårast att definiera.⁷⁵ Mängden definitioner skapar lätt förvirring och oklarheten runt begreppet kan göra att det inte blir användbart. Social hållbarhet mäts ofta i kvantitativa termer vilket innebär att de kvalitativa aspekterna som inte är lika mätbara ofta förbises. För att skapa en mer komplett bild av den sociala hållbarheten behövs kvalitativa metoder som kan hantera de subjektiva upplevelser som kan ge mening åt de kvantitativa mätningarna. Nedan ges några olika förslag på metoder att mäta social hållbarhet genom olika indikatorer, publicerat av olika forskare.

3.4.1 Indikatorer på social hållbarhet

Inom litteraturen för social hållbarhet händer det att begreppet kopplas till sociala förhållanden i allmänhet men för att begreppet ska ha en egen innebörd insisterar Christer Sanne att man bör utgå från Brundtlandsrapportens definition av hållbarhet och att begreppet social hållbarhet därför bör utgå från samhällets förmåga att fortgå, lösa kriser, och reproducera sig.⁷⁶ Den här definition innebär att alla samhällen som inte är på bristningsgränsen till kollaps är socialt hållbara vilket inte alltid är korrekt. Det finns olika uppfattningar om vad som är socialt hållbart och i vissa sammanhang är det inte önskvärt

⁷¹ European comission index

⁷² Ibid.

⁷³ Olsson 2012

⁷⁴ Ibid.

⁷⁵ Sanne 2006

⁷⁶ Sanne 2006:2

att samhället ska reproducera sig. En ökad jämställdhet skulle till exempel kunna hota en rådande stabilitet i samhället samtidigt som vissa anser att en ökad jämställdhet ökar den sociala hållbarheten i samhället. För att begreppet "social hållbarhet" ska kunna användas som ett analytiskt verktyg måste det inkludera förändringar i sociala relationer. Definitionen måste alltså baseras på om eventuella förändring främjar social hållbarhet eller inte, istället för att undersöka om de ökar eller minskar samhällets stabilitet.

Enligt Ceccato, Persson och Westholm är ett annat sätt att definiera social hållbarhet är genom fokus på människor och "mjuka" värden. Med mjuka värden menas bland annat sociala nätverk, känslor för det lokala samhället, institutioners och marknadens funktionssätt, lokal kultur, en attraktiv livskvalitet och dess betydelse i samhällsinsatser och samhällsförändringar.⁷⁷ Den "mjuka infrastrukturen" anses i sin tur skapa innovativa miljöer, effektivitet i planeringen, och ett socialt kapital.⁷⁸

Sören Olsson menar att man kan se social hållbarhet på två olika, kompletterande sätt. Dels kan man se det utifrån ett välfärdsperspektiv. Med det menar han att människor ska ha en bra standard och leva i en trivsam miljö. Han sammanfattar välfärd som "möjligheter som innebär att det går att leva ett gott liv och som ofta kan kopplas till politiska åtaganden".⁷⁹ För att uppnå välfärd anser Olsson att det utöver möjligheten till "ett gott liv" även är viktigt att livet ska vara någorlunda rättvist. Är inte resurserna någorlunda rättvist fördelade påverkar detta välbefinnande och hälsa genom delaktighet och utestängning i samhället.⁸⁰ Det finns en stark koppling mellan välfärd och samhällsoro, därför menar Olsson att "en god välfärd som är någorlunda rättvist fördelad har en stark koppling till social hållbarhet". Välfärdsstudier var till en början omdiskuterat vad gällde vilka variabler som skulle ingå i mätningarna. Det fanns en viss tveksamhet mot subjektiva data vad gäller människors upplevelser och värderingar men idag möts den så kallade "lyckoforskningen" med stort intresse.⁸¹ Det andra sättet att se på social hållbarhet, med avsikt att komplettera förgående synsätt, är det sociala systemets förmåga att lösa problem och hantera intressen, *problemlösningskapaciteten* som Olsson uttrycker det. Detta är relevant för den sociala hållbarheten då problem uppstår inom alla miljöer är det avgörande för den hållbara utveckling huruvida dessa går att lösa eller inte.⁸² Problemlösningskapaciteten är central för alla sociala system om det så gäller familjer, organisationer eller städer. Det visar på det ansvar vi alla har inför det vi är en del av. Men det är också i hög grad påverkat av kulturella värden och politik och andra samhällsorganisationer. Förmågan till problemlösning grundas i viljan till kompromiss, öppenhet, och det pragmatiska draget som anses präglar den svenska kulturen. Olsson anser att dessa två perspektiv är ett ideal att sträva efter för att uppnå en hållbar situation där välfärden är rättvisst fördelad och problem hanteras på ett konstruktivt sätt.⁸³

European Commission har gjort ett index över ekonomiska och sociala indikatorer för hållbar landsbygdsutveckling baserad på OECD definition av den ekonomiska och

⁷⁷ Ceccato, Persson & Westholm 2000

⁷⁸ Ibid.

⁷⁹ Olsson 2012:3

⁸⁰ Ibid.

⁸¹ Olsson 2012:4

⁸² Olsson 2012:3

⁸³ Ibid.

sociala dimensionen av hållbar landsbygd.⁸⁴ De anser att den sociala dimensionen framförallt handlar om arbetsmöjlighet, tillgång till resurser och service som visas i tabellen nedan.

Sustainable agriculture and rural development		Environmental dimension (COM(2000)20)	Economic dimension	Social dimension
	Stocks	State and flow indicators on stocks (Quality and Quantity) (environmental stocks not covered)		
	Efficiency	Not covered	Efficiency indicators: <ul style="list-style-type: none"> • Output indicators (Quality and quantity) • Competitiveness and viability indicators 	<ul style="list-style-type: none"> • Indicators on employment • Indicators on institutional efficiency
	Equity	Not covered	Over space: <ul style="list-style-type: none"> • Indicators on the viability of rural communities and the maintenance of a balanced pattern of development including the agricultural sector's contribution 	Over space/sectors: <ul style="list-style-type: none"> • Indicators on access to resources/ services and opportunities Social groups: <ul style="list-style-type: none"> • Indicators on equal opportunities Ethics: <ul style="list-style-type: none"> • Labour conditions • Animal welfare indicators

Figur 2: European comission index 2001

Sveriges lantbruks universitet (SLU) fick i uppdrag av regeringen att med hjälp av slutvärderingen för *Landsbygdsprogram för Sverige 2000-2006* ge förslag till förbättringar av de åtgärder och effektindikatorer som ingår i *Landsbygdsprogrammet 2007-2013* för den tid som är kvar av programperioden. Ett av de områden som lyftes fram var problemet med att utvärdera den sociala hållbarheten vilket förklarades genom brister i dataunderlaget men framförallt för att det var svårt att finna kriterier och metoder för hur social hållbarhet ska utvärderas. Man valde då att lägga mer fokus och resurser på ändamålet och placerade åtgärder för social uthållighet i en egen så kallad axel.⁸⁵ Därmed förtydligades behovet av indikatorer och metoder för att mäta social hållbarhet. De allra flesta indikatorer som ingår i landsbygdsprogrammet för 2007-2013 avser kvantitativa mått som antal brukare, antal punktojekt, arealmål, etc.⁸⁶ Det gör det svårt att utvärdera effekter av stöd till tex den biologiska mångfalden och social hållbarhet. Det den här utvärderingen har fokuserat främst på är de bristande indikatorerna för den sociala hållbarheten. Som resultat från den genomförda fältstudien föreslår utvärderingsgruppen från SLU följande indelning av indikatorer: "Delaktighet, demokrati och social status, Nätverk och sociala relationer, Folkhälsa, trygghet, säkerhet och arbetsmiljö, Jämställdhet, Utbildning och lärande, Service, kommunikationer och tillgänglighet, Försörjning och sysselsättning och ekonomisk fördelning". De påpekar att dessa bör vidare brytas ner och kvantifieras.⁸⁷

⁸⁴ European Comission 2001

⁸⁵ Sveriges lantbruksuniversitet 2007

⁸⁶ Sveriges lantbruksuniversitet 2007:25

⁸⁷ Sveriges lantbruksuniversitet 2007:36

4. Metod

4.1 Metodval

I kommande kapitlet beskriver jag vilka metoder jag har använt mig av i insamlandet av data för att skapa underlag till uppsatsens syfte, samt en förklaring till varför jag valt just dessa metoder. Insamlandet av data har skett utifrån en fallstudie över biosfärområdet "Vänerskärsgården med Kinnekulle". Samtalsintervjuer genomfördes med anställd inom respektive kommun Götene, Mariestad och Lidköping samt biosfärkontoret. För att stärka validiteten och reliabiliteten i min uppsats kommer jag även att peka ut eventuella brister med mitt tillvägagångssätt.

4.2 Vetenskaplig utgångspunkt och forskningsdesign

Med forskningsdesign menas den strategi jag valt att använda mig av för att utifrån den teoretiska bakgrunden ta studien vidare till ett empirisk insamlande av data.

Forskningsdesignen blir alltså ett ramverk för hur jag väljer att strukturera och analysera mitt empiriska underlag.

4.2.1 Hermeneutisk ansats

I den här uppsatsen har jag valt att använda mig av en hermeneutiska ansats vilket innebär att tolkning och förståelse är i fokus. Den hermeneutiska ansatsen bidrar med relativistiska tankesätt där man utgår från verkligheten för att genom observationer samla in data som används för att med bakgrund till tidigare teoribildningar kunna dra generella slutsatser.⁸⁸ Valet av en hermeneutisk ansats innebär att studien inte är intersubjektiv testbar då studien har påverkats av min förståelse, mina värderingar, och kontexten som studien är utförd i.⁸⁹ Därför har jag genom studiens gång eftersträvat att ge en tydlig och klar bild om den aktuella situationen genom att bistå med relevant information samt att vara tydlig när det är mina egna eller någon annans idéer som presenteras. På så sätt framstår studien som transparent trots dessa påverkansfaktorer.

4.2.2 Fallstudie

Mitt metodval har varit att genomföra en fallstudie då det är användbar metod när man vill studera en specifik företeelse utan att behöva gå in på detaljer.⁹⁰ I det här fallet har fallstudien valts för att kunna skapa mig en uppfattning om hur kommunens och biosfärkontorets planering för landsbygdsutveckling går till utan att behöva göra djupare analyser av specifika projekt.

Jag har valt att utföra en fallstudie inom Biosfärområdet "Vänerskärsgården med Kinnekulle" där stora delar av kommunerna Lidköping, Mariestad och Götene ingår. Jag har valt detta område då man som Biosfärsområde agerar som modellområde för hållbar samhällsutveckling vilket ger ett intressant perspektiv på min uppsats. Målet med fallstudien är inte att det ska vara en jämförande studie mellan de tre kommunerna utan snarare att det sammanhängande området som biosfärområdet skapar ska kunna bidra med ett bredare perspektiv.

Fallstudien innebär att jag avgränsar mig till detta geografiska område även om flera av de aspekter jag tar upp även gäller för områden utanför biosfärområdet. Det är viktigt att

⁸⁸ Thurén 2007:103

⁸⁹ Ibid.

⁹⁰ Ejvegård 2007:33

poängtera att ett ensamt fall sällan kan representera hela verkligheten. Detta gör det svårt att dra generella slutsatser och jämföra resultat då de resultat jag presenterar i min studie är specifika för det här området och i sin kontext. Sveriges landsbygd skiljer sig som tidigare nämnt från resterande omvärld och utöver det skiljer sig även landsbygden inom Sverige där varje område är unikt. Samtidigt så är biosfärområdet en del av ett större sammanhang och därför kan man anta att de diskussioner och perspektiv som framkommer i studien även kan appliceras på andra områden. De slutsatser som dras i uppsatsen bör därför inte ses som generaliserbara men ändå som en hjälpande grund vad gäller planering för en utvecklad social hållbarhet på landsbygden.

4.3 Metodik

Undersökningen har i huvudsak baserats på informativa intervjuer med anställda som jobbar med landsbygdsutveckling inom respektive kommun. Som underlag för intervjuerna har kommunernas olika översiktsplaner och visions dokument analyserats.

4.3.1 Intervjuer

För att få ett bra underlag för studiens syfte genomförde jag fyra samtalsintervjuer. Intervjuerna gjordes med kommunanställd inom respektive kommun samt koordinatör för Biosfärområdet "Vänerskärsgården med Kinnekulle". Jag valde att använda mig av samtalsintervju för att lätt kunna uppfatta informatens uppfattningar, erfarenheter och attityder till problemformuleringen för att kunna skapa en djupare förståelse för studiens syfte. Jag använde mig av ett strategiskt urval då jag hade en tydlig uppfattning om vilka jag ansåg skulle bidra med mest relevant information till min uppsats. Jag tog kontakt med chefen för sektor samhällsbyggnad inom respektive kommun som i sin tur hänvisade mig vidare till någon de ansåg hade tillräckligt med kompetens inom området. Chefen för sektor samhällsbyggnad i Mariestad var villig att ställa upp på en intervju medan de andra två kommunerna hänvisade mig vidare till en kommunutvecklare och en hållbarhetsstrateg. Jag har även valt att göra en intervju med Biosfärkontoret för "Vänerskärsgården kinnekulle" för att få ett bredare perspektiv för studiens syfte.

Mina informanter från de tre kommunerna var:

- Monika Andersson, hållbarhetsstrateg i Lidköping kommun.
- Kristofer Svensson, chef för sektor samhällsbyggnad i Mariestads kommun.
- Mikael Lundgren, kommunutvecklare i Götene kommun.

Min informant från biosfärkonotet var:

- Johanna MacTaggart, koordinatör för biosfärområdet och nationell samordnare för Svenska MAB-programmet.

Intervjuerna var av informantkaraktär, och jag valde att använda mig av en semistrukturerad frågeguide. Den semistrukturerade frågeguiden gjorde att jag kunde vara mer flexibel vad gällde följdfrågor för att fånga upp rätt typ av material. Jag var noga med att utgå från den frågeguide jag på förhand hade formulerat för att hålla mig till ämnet. Frågeguiden finns bifogad under bilaga. Intervjun inleddes med en kortfattad presentation av uppsatsens syfte, följd av en förklaring om intervjuens upplägg. Upplägget gick till genom att jag efter några inledande frågor gick vidare med frågor som berörde landsbygdsutveckling för att sedan styra in samtalet på sociala hållbarhets frågor. I slutet av varje intervju gav jag utrymme för informanten att lyfta egna tankar och reflektioner. Intervjuerna med Biosfärkontoret, och Lidköpings kommun gjorde på deras arbetsplats,

medan intervjun med Mariestads kommun gjordes över telefon och intervjun med Götenes kommun gjordes över mail.

4.3.2 Analysmetod

I analysen av det empiriska materialet har jag utgått från ett kvalitativt förhållningssätt. Under intervjuerna spelade jag in vad som sades för att sedan kunna lyssna på det upprepade gånger för att på så sätt kunna sammanställa all viktig information utan att det tog för mycket uppmärksamhet från själva intervju tillfället.

Jag valde att redovisa resultatet utifrån de olika intervjuerna, det vill säga biosfärkontoret och kommunerna, för att skapa en tydlig överblick över vem som har bidragit med vilken typ av information då kommunerna skiljer sig åt vad gäller olika förutsättningar. Vid presentation av citat i resultat och analysdel har informanterna getts möjlighet att lämna synpunkter och korrigeringar, vilket gjordes i alla fall förutom MacTaggart på biosfärkontoret.

Efter redovisningen av resultaten är ett stycke av analys och diskussion. Analysen sammanställs utifrån de tre frågeställningar jag inledde uppsatsen med. Baserat på min forskning försöker jag där svara på frågeställningarna med hjälp av resultaten från min utvalda metod och med bakgrund till tidigare forskning i ämnet. Studien avslutas med en slutsats där jag lyfter aspekter som jag anser har varit genomgående i uppsatsen för att knyta ihop studien med en röd tråd.

4.3.3 Bortvalda metoder

Det finns förstås andra metoder att använda sig av än de jag valt för ge ett svar till uppsatsens syfte. För att skapa transparens i min uppsats väljer jag här att diskutera dessa de alternativa metoder och vilka resultat de potentiellt hade kunnat bidra med. För att ge uppsatsen ett djup hade man kunnat valt att även intervjua boende inom området. På så sätt hade man kunnat fått en bredare förståelse av vad social hållbarhet kan innebära. Ytterligare ett tillvägagångssätt hade varit att intervjua andra aktörer utöver kommunen. Exempel på dessa hade kunnat vara regionen eller ledande politiker inom området. Detta hade gett ett bredare perspektiv på landsbygdsutveckling vilket hade bidragit med fler strategier att främja en socialt hållbar utveckling.

Anledningen till att jag valde att göra en fallstudie inom biosfärområdet "Vänerskärgården med Kinnekulle" var att deras mål att verka som ett modellområde för hållbar utveckling ger ett intressant perspektiv på min uppsats. Att rikta in sig på de olika kommunerna föll sig naturligt då biosfärområdet i sig inte har någon juridisk mening utan är beroende av samarbetet med andra aktörer.

4.4 Metod och källkritik

Källkritik är nödvändigt inom alla aspekter där man processar information. Källkritik kan förklaras som en metodregel som används för att värdera sanningshalten och bedöma trovärdigheten.

4.4.1 Realibilitet och validitet

För att min uppsats ska anses som vetenskaplig har jag eftersträvat en hög grad av validitet och realibilitet. Jag har lyft dessa punkter kontinuerlig under textens gång men i det här stycket ska jag lyfta fram dessa ytterligare.

Med validitet menas att man mäter det man faktiskt avser att mäta.⁹¹ Har man utsett klara mått och metoder för att mäta dessa uppstår inga oklarheter kring validiteten. Därmed har jag här varit noga med att tydligt presentera mina val av metoder för att få en insyn i studiens genomförande. Jag har argumenterat för och emot mina val. Jag har lagt stor vikt vid begreppen landsbygd och social hållbarhet som båda är diffusa och komplexa begrepp men för att kunna mäta det man avsett att mäta krävs en gemensam förståelse av dessa begrepp.

Reliabilitet innebär att en undersökning är korrekt utförd, det vill säga att tillräckligt många enheter har undersökts, att man har räknat rätt vid undersökningen, och så vidare.⁹² För att öka tillförlitligheten i min uppsats har jag valt att intervjua tre olika kommuner inom ett avgränsat område för att kunna bidra med slutsatser som generaliseras i viss mån. Utöver det har jag även intervjuat biosfärområdet som bidrar med en övergripande bild över området. I intervjuerna inkluderade jag flera liknande frågor för att kunna angripa ämnet från olika vinklar och därmed avgöra om de svarade liknande på frågorna. Att uppnå hög reliabilitet med en hermeutisk ansats kan vara problematiskt då undersökningen inte alltid ger samma data om genomförd flera gånger. Därför har jag varit tydlig med de avslutande slutsatserna enbart är generaliserbara i viss mån.

4.4.2 Intervjuer

En intervju påverkas alltid av rådande omständigheter. Informanten har troligtvis påverkats av min personliga identitet som ung student som är intresserad av ämnet men inte lika kunnig som den intervjuade. Intervjuerna har även färgats av mina personliga värderingar med ett brinnande hjärta för landsbygden och en önskan om att den kan erbjuda samma sociala möjligheter som staden.

Informanten hade i sin tur svarat annorlunda på dessa frågor om ämnet inte hade ingått i deras yrkesroll. De hänvisar ofta till kommunens olika dokument och tar deras olika aktioner i försvar. I resultatet från intervjuerna märkts det tydligt att jag har varit i kontakt med informanter med olika yrkesroller och olika erfarenheter. En tjänsteman var särskilt inriktad på landsbygdsutveckling, en på samhällsbyggnad, en på kommunen i allmänheten, och en på hållbar samhällsutveckling. I analysen baserad på de olika intervjuerna är det viktigt att komma ihåg kommunernas olika förutsättningar. Götene som är en något mindre kommun har ingen hållbarhetsstrateg anställd och därför ger frågorna andra svar.

Under själva intervjutillfället syns det tydligt att platsen för intervjun och min bristande kompetens av intervjuerfarenhet har spelat roll för kvalitén på resultaten. Två av intervjuerna utfördes på plats, en över telefon, och en över e-mail. De intervjuerna som utfördes över telefon och mail gav kortare svar. De innehöll inte nödvändigtvis mindre information men gav inte samma möjlighet till spontana följdfrågor. Dessa intervjuer var

⁹¹ Thurén 2007:34

⁹² Ibid.

även de två första intervjuerna och det syns att ju fler intervjuer jag har genomfört desto längre har svaren blivit trots att jag utgått från samma frågeguide.

Flera av de dokument jag har studerat som underlag till intervjuerna är något gamla. Lidköping och Mariestads översiktsplan är båda från 2003, och Götenes översiktsplan är från 2009. Från intervjuerna fick jag reda på att båda Lidköping och Mariestad håller på att framställa en ny översiktsplan vilket innebär att de nu gällande översiktsplanerna är något orelevanta. Däremot har jag haft möjlighet att lyfta detta och diskutera under intervjutillfället för att få uppdaterad information som presenteras under resultaten.

5. Resultat

5.1 Fallstudie

Jag har valt att använda mig av ett biosfärområde som underlag för min analys av social hållbarhet på landsbygden. Att ingå i ett biosfärområde innebär att agera som pilotområde där nya metoder och ny kunskap kan testas för att skapa en långsiktigt hållbar samhällsutveckling. Det ger ett intressant perspektiv på min uppsats då biosfärprogrammets avsikt är att koppla samman naturvetenskap och samhällsvetenskap genom samverkan mellan olika aktörer på olika samhällsnivåer. Biosfärområden bemöter

hållbar utveckling på ett relativt nytt sätt, människor ska kunna bo och verka i området samtidigt som det testas ny kunskap och praktik vad gäller relationen mellan människan och naturen i samhället, både vad gäller att bruka och bevara.⁹³

5.1.1 Biosfärkontoret

Det biosfärområdet jag valt att studera är "Vänerskärgråden med kinnekulle" som blev officiellt utnämnt som biosfärområde av Unesco 2010.⁹⁴ "Vänerskärgråden med kinnekulle" har höga landskapsvärden ur både ekologiskt, biologiskt, och kulturhistoriskt perspektiv. Det finns inom området en nationalpark och några större naturreservat samt en mängd rödlistade och hotade arter, men även ekonomiskt betydelsefulla arter och grödor.⁹⁵ Kortfattat är biosfärområdets syfte "att uppnå ett långsiktigt hållbart brukande av biosfärens resurser och att förbättra relationen mellan människor och natur, från lokal till global nivå".⁹⁶ Biosfärkontoret har satt upp några punkter på hur detta ska uppnås: genom att främja en hållbar utveckling på lokala villkor, bidra till att bevara landskap, ekosystem och arter, underlätta forskning, demonstrationsprojekt, utbildning och praktik och utveckla internationella och nationella samarbeten.⁹⁷ Biosfärkontoret har för avsikt att gynna samhället genom: att skapa tillgång till ett varumärke som är positivt och starkt, stärka det regionala och lokala samarbetet, ge nya möjligheter till lantbruk, skogsbruk, ekoturism och andra näringar som uppfyller biosfärområdets kriterier då myndighet, kommun, företag eller organisation prioriterar praktiska och ekonomiska överenskommelser till biosfärområden, och att enklare uppnå balansen mellan bevarande och utveckling genom att man arbetar tillsammans i detta område.⁹⁸

Figur 3: Biosfären, "Vänerskärgråden med Kinnekulle"

5.1.2 Kommuner

"Vänerskärgråden med Kinnekulle" ligger längs med Vänerns östra strand och består av kommunerna: Lidköping, Mariestad, och Götene. Dessa tre kommuner är alla belägen i skaraborg och klassas som landsbygdskommuner men med en tydlig tätort som centrum. Kommunerna skiljer sig till storlek och befolkning vilket resulterar i olika förutsättningar för landsbygdsutveckling. Lidköping har en landareal på 703km² och ett invånarantal på 38 800 med 26 600 invånare i centralorten. Mariestad 602km² och ca 24 000 invånare

⁹³ Naturvårdsverket

⁹⁴ Biosfären "Vänerskärgråden med kinnekulle" 2015

⁹⁵ Biosfärprogrammet Sverige

⁹⁶ Biosfären "Vänerskärgråden med kinnekulle" 2015

⁹⁷ Ibid.

⁹⁸ Ibid.

varav 15802 i centralorten. Medan Götene har en landareal på 407km² och ett invånarantal på ca 13 000 invånare där 4750 bor i centralorten.⁹⁹ Detta ger olika förutsättningar för kommunens planering och därmed även landsbygdsutvecklingen. Det syns tydligt då man kollar på befolkningsökningen mellan 2011-2014 då Lidköping hade en ökning på 1,5, Mariestad på 0,8 och Götene hade en minskning på -0,4.¹⁰⁰ Ingen av kommunerna har optimalt läge för hög tillgänglighet till övriga orter. Det kollektiva förbindelserna mellan Stockholm och Göteborg går via Skövde. Till Skövde kan man ta sig lätt med buss från Mariestad medan Götene och Lidköping är mer beroende av Kinnekullebanan. Däremot går E20 via Mariestad och Götene om man väljer att ta sig med bil.

5.2 Resultat från intervjuer

5.2.1 Inledning

I kommande stycke presenteras det underlag jag fick från mina intervjuer. Målet med intervjuerna har varit att skapa ett underlag för analys där syfte och frågeställningar besvaras. Resultaten är indelade efter kommun för att skapa en tydlig överblick.

5.2.2 Biosfärområdet “Vänerskärgården med Kinnekulle”

Från kontoret för biosfärområdet intervjuade jag Johanna MacTaggart som är koordinator för biosfärområdet samt nationell samordnare för svenska MAB-programmet.

Att vara en del av ett biosfärområde är ett frivilligt åtagande från kommunen. Medlemskapet har ingen juridisk bindning utan bör snarare ses som en möjlighet för kommunen att förhålla sig till en specifik värdegrund med en möjlighet att jobba efter hållbara dimensioner. Detta innebär att det är kommunen som sätter upp ramarna för biosfärområdets arbete vilket de har valt att göra genom att hantera biosfärområdets värdegrund i översiktsplan och visions arbete. Götene kommun har även valt att anta en portalparagraf i kommun fullmäktige att alla politiska beslut ska utgå från biosfärområdets värdegrund, dvs hållbar samhällsutveckling. Enligt Johanna MacTaggart är det en bra grund vad gäller skriftliga visioner men hon ställer sig frågan vad detta innebär i praktiken? Vad vi väljer att skriva i visions dokument och vad vi kan ha för faktiskt nytta av att vara en del av ett biosfärområde är två helt olika frågor menar hon.

Att ingå i ett biosfärområde innebär att vara ett modellområde för hållbar utveckling genom att vara ett testområde för nya tillvägagångssätt. Ledordet som biosfärkontoret arbetar utifrån är att “hitta lokala lösningar på globala utmaningar”, som ska ske inom den här geografien med dess befintliga resurser, dvs människorna, kunskapen, naturen, och det sociala kapitalet. Målet är alltså att de modeller som utvecklas och den kunskap, och teknik som framställs ska spridas till andra delar av landet och ut i det globala nätverket.

MacTaggart tycker inte att samarbetet mellan biosfärkontoret och kommunen riktigt tagit den fart de önskat. Det hänger ihop med att de är en relativt ung organisation på 5 år och fortfarande genomgår en lärande process där de försöker leta sig fram till ett långsiktigt syfte och ändamål. Historiskt så har samarbetet mellan biosfärkontoret och kommunen

⁹⁹ Ekonomifakta 2015

¹⁰⁰ Ibid.

presenteras i en kortare text i översiktsplanen och då i samband med presentation av till exempel naturreservat eller riksintressen. MacTaggart hade snarare önskat en tydligare strävan efter att biosfärområdet ska få ha en inverkan på själva processerna som genomförs. Det vill säga att processen till exempel genomförs på ett mer demokratisk tillvägagångssätt eller att biosfärområdet ska få ytterligare inverkan att föra processen mot landskapskommisionens riktlinjer. Det har som tidigare nämnts hanterats olika inom kommunerna där Götene har gett biosfärområdet stort utrymme även inom genomförande processen.

Biosfärkontoret arbetar inte enbart med kommuner utan även med till exempel ideella organisationer, företag, entreprenörer och privat personer. De har ett nätverk av biosfärambassadörer där allt från privatpersoner, till företagare, till tjänstemän i offentlig sektor ingår. I arbetet med företag handlar det oftast om affärsutveckling genom produktutveckling men de försigår även arbete om hur företaget kan bli hållbart i alla tre dimensioner, alltså inte enbart den ekonomiska aspekten. I de här fallen är det framför allt kvalificerad rådgivning som biosfärkontoret jobbar med.

MacTaggart poängterar att i många av de projekten de arbetar med är flera aktörer inblandade och de är därför svårt att säga vilket de jobbar mest med. Ett exempel är från deras arbete med att utveckla fiskeläget Spiken i Lidköpings kommun, där det ingår produktutveckling, sociala aspekter, givetvis ekonomiska men även ekologiska aspekter vad gäller utnyttjande av resurser så som fisk. Detta innebar arbete med företag, transport, restaurangförädling, yrkesfiske, men även offentlig sektor i form av skola, upphandling, och planprocess. Med andra ord menar MacTaggart att biosfärkontoret arbetar utifrån ett helhetsperspektiv vilket resulterar i att flera olika aktörer är inblandade.

Biosfärkontoret tycker det är viktigt att arbeta utifrån ett holistiskt angreppssätt och försöker alltid att få med de tre dimensionerna, social-, ekonomisk-, och ekologisk hållbarhet. För att göra detta använder de sig utav Oxfams Doughnut modell där vårt sociala behov tillgodoses inom ramen för planetens gränser.¹⁰¹

Enligt MacTaggart utför biosfärkontoret samma typ av arbete på landsbygden som i tätorten. Hon menar att hon inte ser någon direkt skillnad på de två då de har ett så starkt samband. Några projekt de arbetat med där de haft särskilt fokus på landsbygden är till exempel ekoturism, ridhetsprojekt, vandringsförutsättningar och yrkesfiske. De har framförallt jobbat med fokus på näringarna som sen i sin tur är lokaliserade på olika ställen. I framtiden hoppas MacTaggart att de ska kunna ha ett närmare samarbete med handeln. Handel kan verka tätort orienterat men har egentligen samma komplexitet som besöksnäring. Inom handel skulle man till exempel kunna jobba med konsumtionsbeteende för att skapa en handel som är mer hållbar.

En stor "hake" som MacTaggart väljer att uttrycka det är att kommunerna uppfattar biosfärkontorets arbete som ett naturvårdsinitiativ. Det är något som de ständigt arbetar för och förklara att de jobbar med alla typer av samhällsutvecklingsfrågor. Biosfärkontoret genomgår just nu en process från att som organisation vara väldigt projektrinriktat till att agera mer som en inkubator funktion. När biosfärområdet först startades fanns en uppfattning om krav på att leverera, därför startade de operativa projekten såsom vandringsleder. Under tidens gång har de insett svårigheten att bygga in förändring i

¹⁰¹ Raworth

befintliga strukturer som kommun och företag om biosfärkontoret ständigt ska ta ansvar för frågorna som rör hållbar samhällsutveckling. En vanlig respons som biosfärkontoret möts utav är att “-nu tänkter vi hållbart för ni är biosfärkontoret med”. För att biosfärkontoret inte ska stå för hållbar utveckling utan istället kunna inspirera andra att avancera i hållbarhets indexet befinner de sig nu i en konverteringsfas där de utvärderar sin roll i planeringen. Framför sig just nu arbetar de för ett partnerskap med olika aktörer som kommunalförbund och länsstyrelse där fokus ska vara på social innovation och socialt företagande utifrån Oxfams munkmodell för att på så sätt kunna främja ett helhetstänkt.

MacTaggart avslutar intervjun med att säga att “Den största utmaningen för oss har en stark social dimension och är att få vår värdegrund att genomsyra människor och organisationers val och beteenden”. Efter 5 års verksamhet ser de tydligt att det är de som är deras uppgift. Hon uttrycker att den stora utmaningen för dem är att “vi ska inte stå för hållbarheten, utan vi ska inspirera och engagera andra”. Detta är en viktig insikt ur ett socialt hållbart perspektiv då detta ligger till grund för samhällsbyggande.

5.2.3 Götene kommun

Som representant för Götene kommun har jag valt att intervjua Mikael Lundgren som arbetar som kommun utvecklare i kommunen.

Vid definition av landsbygd använder sig Götene kommun av jordbruksverkets definition, vilket innebär att Götene kommun hamnar under regiontypen “landsbygd” då de inte ingår i de två tidigare typerna (storstadsområden eller stadsområden) men som samtidigt har en befolkningstäthet på minst fem invånare per km². Götene kommun hanterar därmed hela kommunen som landsbygd men har fyra mindre tätorter där de kan erbjuda samhällsservice i form av äldreomsorg och skola medan de ytterligare 67 byarna får integrera med dessa tätorter för ovannämnda samhällsservice. Lundgren menar att alla invånare ska ha samma sociala rättigheter men att de olika unika värden som landsbygden erbjuder skapar förutsättningar för olika satsningar inom till exempel besöksnäring, näringslivsinsatser, och särskild hemvård.

Lundgren anser att det inte finns någon anledning att “separera” tätorten från omkringsliggande landsbygd i planeringssammanhang. Däremot utgår de från vad Lundgren refererar till som “verkligheten” där centralorten särskiljs genom att kommunal myndighetsutövning sker i större grad i huvudorten, dvs räddningstjänst, polis, hälsovård, och apotek. Götene är som tidigare nämnt en relativt liten kommun med ca 13 000 invånare. De eftersträvar en ökad befolkning utan att riskera en ohållbar utveckling. Kommunen ser gärna att det finns attraktivt boende även utanför de fyra tätorterna. Bland annat presenteras detta i den fördjupade översiktsplanen för Kinnekulle där det beskrivs hur kommunen har för avsikt att strategiskt förtäta några av de befintliga orterna. En av dessa är Källby där nybyggnation främst sker i strandnära lägen vid Väneren och med närhet till Lidköping som närmsta stad. Källby är den ort i kommunen som vuxit mest i invånarantal de senaste fem åren. I Götene kommun är det framförallt bostadsmark och intresset som avgör var det går att bebygga mark. Lundgren menar att precis som merparten av Sveriges landsbygdskommuner så upplever även de urbaniseringens negativa konsekvenser, dvs en minskande och åldrande befolkning.

5.2.4 Mariestad kommun

Från Mariestads kommun valde jag att intervjua Kristoffer Svensson som är chef för sektor samhällsbyggnad i kommunen.

Mariestads kommun definierar sig som landsbygdskommun men med en tydlig centralort och några mindre tätorter. De har en översiktsplan som omfattar hela kommunen, inklusive landsbygden men har utöver det valt att göra fördjupningar av vissa områden. Landsbygden har särskiljts inom andra planeringsdokument som berör bland annat vindkraftverk och bebyggelse. Trots dessa praktiska särskiljningar föredrar kommunen att hantera området som en helhet. Landsbygden och tätorten är inga motpoler som Svensson uttrycker det. Mariestads kommun vill öka bostadsmöjligheterna på landsbygden inom utpekade stråk. Dessa "stråk" är områden med befintlig infrastruktur, VA försörjning och kollektivtrafik.

I kommunens arbete för socialt hållbar utveckling utgår de från Brundtlands rapportens definition. I praktiken arbetar de mycket med att skapa sociala nyckelplatser där människor kan mötas och överbygga barriäreffekter för att människor lättare ska kunna röra sig och integrera i olika områden. Exempel på kommunens arbete med sociala nyckelplatser är utvecklandet av lekplatser i Sjötorp och utvecklandet av området runt Torsö friskola för att skapa en samlingsplats för boende i området. Vad gäller att överbygga barriäreffekter så är stora delar av Mariestad uppförda under 70-90 talet då man oftast använde sig av enbart en anslutningsväg in till området som i vissa fall medför en segregrande effekt då området avskärmas från utomstående. Kommunens arbete är att dessa stadsdelar ska länkas ihop med framförallt gång- och cykelstråk. De ovannämnda områden finns framförallt i tätorten men även på landsbygden vad gäller bygdegårdar.

Enligt Svensson är förutsättningar för att skapa en socialt hållbar utveckling svår både i tätorten och på landsbygden. Han menar på att man i stor utsträckning ser en ny typ av befolkning på landsbygden med människor som har Världen som arbetsplats och därmed verkar på andra ställen än där de bor. Det skapar nya utmaningar för den sociala hållbarheten då den här typen av människor har en helt annan dimension än den "traditionella bonden" som är beroende av sin gård och jord för få sin inkomst. Samtidigt som Svensson vill tro att det till viss del är lättare med den sociala biten på landsbygden. Anledningen till detta är att det finns en underliggande förväntan på att man ska ta ett samhällsansvar och att det finns ett samhällsengagemang som är större i staden. Även det att man har en närmare relation till sina grannar anser han är drivande mot en socialt hållbar utveckling.

Mariestads kommun har länge prioriterar den ekonomiska och ekologiska aspekten framför den sociala aspekten av hållbar utveckling. Svensson menar att det inte är ett aktivt val men då vi springer ur en form av ambition att skapa nytt har resultatet blivit så. Nyskapandet av bostäder eller verksamheter är framförallt en ekonomisk process säger Svensson samtidigt som de har varit noga med att peka ut specifika områden som ska bevaras från den här processen av nyskapande. Ett sådant val har bland annat varit utvecklingen av VA försörjningen där man aktivt väljer bort områden att satsa på större kommundrivna avloppsanläggningar. Svensson anser att den sociala dimensionen finns med i även den här processen men att den bortprioriteras för annat.

Svensson anser att deras medlemsskap i biosfärområde till viss del påverkar deras arbete på landsbygden. Där jobbar de med att stärka förutsättningarna för den lokala näringen och förädling av olika produkter. De har bland annat jobbat med hållbar turism genom cykelturism, vandring, och den typen av småskaliga aktiviteter. Utöver detta jobbar de även med vad Svensson refererar till som "det traditionella", det vill säga att försöka identifiera, och få in tankesättet rörande till exempel ekosystemtjänster.

Avslutningsvis beskriver Svensson kommunen arbete med biosfärkontoret som en del av vardagen, att de helt enkelt finns där för varandra. Svensson uttrycker också att "det är ju inte det stora spektakulära som man driver fram, utan mer småskaligt". Exempel på sådant är deras arbete att få in mer lokala råvaror i skolmaten, som Vänerfisk. Samt arbetet med förskolor där de lär ut vad det innebär att leva på ett hållbart sätt. Han avslutar med att säga att utmärkelsen som biosfärområde är enormt fin och att det tyvärr är inte får tillräckligt med ljus i dagsläget.

5.2.5 Lidköping kommun

Från Lidköpings kommun intervjuade jag Monika Andersson som arbetar som hållbarhetsstrateg i kommunen.

I intervjun refererar Andersson ofta till ett dokumentet hon sammanställt, "Handlingsplan för landsbygdsutveckling 2013-2018", som är en handlingsplan för kommunens landsbygdsutveckling. Där har hon försökt att identifiera landsbygd genom att använda sig av "församlingsgränsen". Enligt den definitionen är det enbart centralorten som räknas som "stad" och att det sedan finns ytterområden som hör till landsbygden även då de är stadlika. Men Lidköpings kommun har valt att definiera allt som ser urbant ut som "stad", och de glesare områden som landsbygd. Andersson har alltså valt att dra en egen gräns för landsbygdsområden med utgångspunkt i "församlingsgränsen". Anledning till att Andersson valde en egen definition av området var att hon ansåg att det fanns flera definitioner av landsbygd men ansåg att ingen passade för Lidköpings kommun.

Befinner man sig Stockholm city och tar bilen och åker 20 minuter åt ena hållet så är man fortfarande i centrala Stockholm eller eventuellt i en förort. Gör du detsamma i Lidköping så har du snart nåt de mest avlägsna delarna av kommunen. Därför har Andersson valt att hantera kommunens landsbygd som förort eller del av staden. Hon lyfter vikten av att de är en enhet trots att de skiljs åt av skog och jordbruksmark. Däremot var hon tvungen att separera landsbygden från den tydliga stadskärnan i planeringsdokument på grund av praktiska skäl men försöker bli av med den tydliga gränsdragningen som länge funnits. Väljer man att behålla den tydliga gränsdragningen alierar man de två och drar isär de istället för att få ihop dem till en enhet. Andersson väljer att se på det som en nätverksstad där en del är mer lantlig än resterande delar.

Som tjänsteman för kommunen tycker hon att om man tar ett beslut så ska detta gälla hela kommunen. Här lyfter hon fram problematiken som kan uppstå vid användandet av olika begrepp. Ett sådant exempel är "Lidköping" som kan mena enbart staden men ibland även hela det geografiska området, och ibland menar man organisationen kommunen. Detta gör att ett sådant begrepp lätt kan missuppfattas och ett uttryck som "vi ska utveckla Lidköping" kan misstolkas. Därför anser Andersson att hela området ska behandlas lika och även om man inte kan erbjuda samma service grad i alla delar av

kommunen så är de en enhet. Kommunen har valt att dela upp detta i deras dokument genom att inkludera landsbygden i översiktsplanen men sedan ha den tidigare nämnda handlingsplanen som en nulägesbeskrivning och utvecklingsplan med förslag på åtgärder för landsbygden. För första gången har kommunen även fört Ortsbeskrivning över varje tätort, småort och "liten håla" i kommunen vilket öppnar ögonen för utvecklingsbara områden som idag inte står i fokus. Den minsta av dessa orter är en kyrkby som består av en kyrka och två hus. Detta har lett till att den nya översiktsplanen som nu jobbas fram har med utvecklingsplaner för fler orter än man haft tidigare och att landsbygden är "en del av oss" och ska därför utvecklas parallellt med "oss inne i stan".

Precis som Mariestads kommun har Lidköpings kommun en vision om att förtäta landsbygden i vad de kallar för "goda lägen" vilket framförallt innebär lägen med god kollektivtrafikförbindelse. För att på så sätt underlätta rörligheten för unga och äldre som inte har tillgång till körkort eller bil. Kommunen har i dagsläget olika projekt igång vad gäller byggandet av trygghetsboenden i form av hyresrätter inom dessa tätorter med goda kollektivtrafikförbindelser. Till skillnad från Mariestads kommun lyfter inte Andersson behovet av god VA försörjning inom dessa områden. När jag frågar henne om detta svarar hon att det inte är ett problem inom Lidköpings kommun. Anledningen är att det i Lidköpings kommun fungerar som så att kommunen står för byggandet av anslutningspunkter men sedan är det olika VA föreningar som ansvarar för att bygga nätet ut från dessa anslutningar. Det innebär att VA nätet byggs ut i rask takt och att det idag bara är ett enda område som inte har, eller planerar att få, kommunal VA försörjning. Detta område är prioriterat för ett kommunalt nät i kommunens vattenplan vilket innebär att VA försörjningen snart täcker hela kommunen.

Lidköpings övergripande vision är att vara en kommun som är "Välkomnande och hållbar". Andersson hänvisar till deras hemsida där det står det "Målet med social hållbarhet är delaktighet, hälsa, utvecklings möjligheter mot livskvalitet för alla". Vidare står det att "Arbetet med social hållbarhet har sin utgångspunkt i demokratiska värden och i folkhälsomålen delområden", där det till exempel arbetar med "Delaktighet och inflytande, integration, jämställdhet, tillgänglighet, hälsa och hälsofrämjande åtgärder, trygga och säkra miljöer, utbildning, arbete, sysselsättning, ekonomisk och social trygghet, kultur och mötesplatser". Andersson väljer att lyfta ett projekt som går under namnet "tidiga samordnade insatser" som ett exempel på kommunens arbete för en socialt hållbar samhällsutveckling. Där har de startat en ledningsgrupp som består av representanter från olika förvaltningar som arbetar med personer som riskerar att hamna i utanförskap. Så det är framförallt barn och skola, olika typer av utbildning, och arbetsmarknaden som styr deras arbete. Målet är att upptäcka och sätta in åtgärder i ett tidigt stadium för dessa personer för att kunna fånga upp dem och leda dem på rätt spår i tid. På landsbygden pågår ett liknande projekt där en ort valt att starta en ny sorts föräldraförening. Föräldraföreningar har tidigare varit kopplat till skolan men nu har man valt att starta en typ av fristående förening som inkluderar alla barn mellan 0 till 18 år. Andersson uttrycker föreningens mål som att "vi ska bry oss om dem från det att de föds till det att vi hämtat hem dem från studentfesten på natten". Detta har lett till ett samarbete där de hjälps åt att skjutsa och ha koll på varandras barn.

En annan fråga som Andersson lyft många gånger vad gäller utvecklandet av social hållbarhet på landsbygden är förbättrad kollektiv trafik. "Kollektivtrafiken är jätte viktig

men den är utom räckhåll för oss, det är regionen som styr och bestämmer och tyvärr är det en väldigt lång påverkans väg”. Hon har bland annat efterfrågat ett sju dagars busskort för skolbarnen istället för de busskort de har nu som enbart fungerar under skoltid men det har tyvärr inte gått igenom politiskt. Däremot använder de sig i kommunen av “närtafik”, närtafik fungerar genom att du ringer till ett nummer minste en timma innan önskad avgång för att boka en taxi som hämtar dig vid valfri plats på landsbygden för att sedan släppa av dig vid några utvalda busshållsplatser i staden. Även Götenes och Mariestads kommun använder sig av närtrafik när jag kollar upp saken men är inget de nämner under vår intervju. Andersson berättar att detta bland annat utnyttjas av de som spelar ishockey då man lätt kan stuva in all utrustning i den stora bilen och en av de hållplatser som närtrafiken kan släppa av vid är sjukhuset som ligger mitt emot hockey arenan. De har även försökt få till en hållplats vid ridhuset men de har inte gått igenom än. Närtrafiken är bra och den börjar upptäckas som en möjlighet men även pendlingstrafiken till och från jobbet är jätte viktig för landsbygdens utveckling. Än en gång har det stått om osäkerheten i Kinnekullebanans framtid vilket verkligen skulle kunna ställa till problem för Lidköpings kommun som annars är ganska avlägset vad gäller de vältrafikerade tågrälsarna. Därför är en välfungerande kollektivtrafik oerhört viktigt för Lidköpings kommun men tyvärr är det inget som kommunen kan så mycket åt utan där ligger det i regionens händer.

Andersson tror att det finns en del aspekter som underlättar främjandet för en socialt hållbar utveckling på landsbygden, “Det här att man känner varandra, och ser varandra är ju större på landsbygden”. Jag håller med Andersson om att bekantskap med grannarna skapar en form av trygghet men precis som i staden så väljer folk att flytta och därmed är inte den här bekantskapen given för de nyinflyttade. Andersson tror dock att bristen på intressant sysselsättning kan vara ett problem då det är större risk att ungdomar driver omkring och ställer till ofog. Efter lite eftertanke säger hon att hon nog egentligen tror att det är större skillnader mellan olika bostadsområden i staden än mellan stad och landsbygd generellt.

När jag frågar Andersson om deras arbete med biosfärkontoret svara hon att “ja, där är det ju ett litet problem”. Med det menar hon att en mindre kommun, som Götene, som inte är så resursstarka i sig själva har en helt annan möjlighet, eller om man ska kalla det behov, att utnyttja biosfärkontorets resurser. Medan Lidköping som är en relativt resursstark kommun inte kopplat deras arbete till biosfärkontorets på samma sätt. Med det sagt menar hon inte att Lidköpings kommun inte gör massa bra saker för biosfärområdet, utan skillnaden är att de gör det i egen regi. Ett exempel är deras anordnade studiedagar där tredjeklassare får gå till Vänermuseum och femteklassare till Naturum där de lär sig om natur och ekosystem. Ett sådant arbete skulle kunna göra i biosfärregi men Lidköping kommun har helt enkelt inte sett det behovet utan gjort det på egen hand. De försöker ständigt diskutera i planeringssammanhang hur de ska kunna “utnyttja” att de ingår i ett biosfärområde men gör trots allt på egen hand i slutändan.

Andersson ser det som en stor del av hennes arbete att “bemyndiga” invånarna på landsbygden som hon väljer att uttrycka det i brist på ett annat ord. Med det menar hon att hon försöker få landsbygdsborna att inse att de på egen hand har makt att utveckla sin omgivning och att de inte alltid behöver vänta på att kommunen ska utveckla området åt er. När hon först började med arbetet på landsbygden möttes hon av förvåning över att

kommunen även la ner resurser på dem. Nu när hon har jobbat ett tag utifrån handlingsplanen och med LEADER projekt medel några år är det medvetna om att det finns resurser att tillgå. De har på så sätt kommit till insikten att de själva besitter en stor kapacitet varav några har valt att ta stafettpinnen och agera. Samtidigt finns det de områden som inte har kommit lika långt i den processen. Det finns orter som fortfarande inväntar kommunens agerande istället för att ta saken i egna händer. Andersson menar att det i sådana fall inte kommer att hända då något då kommunens resurser i första hand går till vård och omsorg för barn och äldre. "Vill man någonting extra måste man göra det i ideell regi" säger Andersson. Ett exempel är flykting mottagandet där många försöker hjälpa och agera genom ideella krafter även om de i många fall är något tafatta. Efterfrågas det till exempel en fotboll på ett boende så kan inte kommunen använda en anställd för att åka och köpa den bollen, det skulle inte vara resurseffektivt och skattepengarna skulle användas på fel sätt. Däremot kan det ordnas genom ideell regi. Engagerade människor kan åstadkomma mycket menar Andersson.

6. Analys

6.1 Inledning

I följande stycke presenteras en analys av resultatet från genomförda intervjuer med bakgrund till tidigare teorier. Analysen utgår från de inledande frågeställningarna för att visa att syftet med studien är uppnått.

Syftet med uppsatsen har varit att undersöka olika insatser för att skapa en socialt hållbar utveckling på landsbygden i biosfärområdet "Vänerskärsgården med Kinnekulle", där delar av Götenes, Mariestads och Lidköpings kommun ingår.

Genom att ha utfört denna studien har jag lyckats komma fram till några punkter vad gäller frågeställningarna som presenterades under inledningen:

1. Hur arbetar biosfärkontoret för en socialt hållbar landsbygdsutveckling?
2. Hur arbetar de berörda kommunerna (Götene, Mariestad, och Lidköping) för en socialt hållbar landsbygdsutveckling?
3. Vilka indikatorer på social hållbarhet använder de två ovannämnda aktörerna sig av i deras arbete på landsbygden?

6.2 Hur arbetar biosfärkontoret för en socialt hållbar landsbygdsutveckling?

6.2.1 Inledning

Biosfärkontorets arbete med de olika kommunerna grundas på kommunens engagemang och inte på biosfärkontorets initiativ. Det är inte biosfärkontoret som sitter på förmågan att leda samhället, den förändringen måste ske genom kommunen. Det är kommunen, i samarbete med andra aktörer och politiker som måste sätta målen för den sociala hållbarheten, men biosfärkontoret finns till för att hjälpa dem och inspirera dem till att detta ska ske på ett hållbart sätt.

Biosfärkontoret jobbar med många olika aktörer och med många olika projekt. Därför är det svårt att ge ett konkret svar på hur biosfärkontoret arbetar för en socialt hållbar landsbygdsutveckling. Deras mål är att vara med genom hela processen och med alla tre aspekter av hållbarhet för att uppnå ett helhetsperspektiv. Då det är projektinriktat anser MacTaggart att deras arbete inte skiljer sig inte nämnvärt från det i staden då projekten grundas i aktörers intresse. En av biosfärkontorets stora utmaningar är att de uppfattas som ett naturvårdsinitiativ och måste ständigt påminna aktörer om att de arbetar med alla typer av samhällsutvecklingsfrågor.

6.2.2 Biosfärområdet som symbol snarare än inspiration

Biosfärkontoret lyfter fram det som ett av de främsta problemen i samarbetet med kommunerna att de symboliserar en hållbar utveckling istället för att inspirera till den. Det innebär att det ofta är biosfärkontoret som får stå för den hållbara utveckling istället för att kommunerna (eller andra inblandade aktörer) själva ska verka för en hållbar

samhällsutveckling. Biosfärkontoret önskar att biosfärområdet skulle få en inverkan på hur själva genomförande processerna för att uppnå olika mål går till snarare än att marknadsföras genom ett text stycke i översiktsplanen. Därav arbetar de mycket just nu med att röra sig från att vara projektinriktat till att bli en inkubatorfunktion, vilket innebär att de ska bistå med sina kunskaper och resurser snarare än att driva projekt på egen hand. Istället för operativa projekt där de försöker bygga in förändring i befintliga strukturer arbetar de för att kommunens ska ta eget initiativ i en hållbar inriktning. Det har varit en viktig insikt för biosfärkontoret men även för mig under uppsatsens gång då det är en viktig grund för ett hållbart samhällsbyggande.

6.3 Hur arbetar de berörda kommunerna för en socialt hållbar landsbygdsutveckling?

6.3.1 Inledning

Under några tillfällen i intervjuerna kommer de fram att kommunerna anser att de inte har tillräckligt med resurser för att på egen hand främja en socialt hållbar utveckling på landsbygden. De hänvisar till politikerna och till behovet av ett lokalt engagemang för att utvecklingen ska ta fart. Kommunens ansvar är att sätta upp mål för att uppnå en hållbar utveckling, sedan får de börja med det lilla och hoppas detta ska ta fart att generera andra projekt. Nedan presenteras några av de metoder som kommunen använder sig av för att uppnå en socialt hållbar utveckling på landsbygden.

6.3.2 Konkreta exempel

För att förstå hur de berörda kommunerna väljer att arbeta för en socialt hållbar landsbygdsutveckling presenteras här några exempel. Enligt Lundgren fokuserar Götene kommun på en välfungerande "vardagsservice" för att uppnå en socialt hållbar samhällsutveckling på landsbygden. Det gäller framförallt äldreomsorg och stöd till utsatta grupper. De har även ett nära samarbete med det lokala näringslivet och organisationer i arbetet mot att främja en social hållbarhet. Enligt Svensson arbetar Mariestads kommun främst med att skapa sociala nyckelplatser och att skapa en infrastruktur som underlättar sociala interaktioner genom att koppla samman områden med framförallt gång och cykelstråk. Andersson lyfter fram Lidköpings kommun arbeten i vård och omsorg genom framförallt tidiga samordnade insatser åt behövande för att undvika utanförskap i samhället och onödiga kostnader i framtiden. På landsbygden lyfter de framförallt olika projekt som invånarna tagit på eget initiativ som består av en föräldrarförening i granngemenskapen. I det här fallet är kommunens främsta uppgift är att bistå med resurser och kunskap för att hjälpa lokal invånare att skapa ett samhälle de själva anser är socialt hållbart.

6.3.3 God infrastruktur

Utifrån mitt resultat kan man se att alla kommuner anser att det geografiska läget spelar en viss roll för framtida landsbygdsutveckling. För att skapa förutsättningar för en hållbar utveckling efterfrågar kommunerna nämligen befintlig infrastruktur och goda

kollektivtrafik förbindelser. Kommunerna satsar på landsbygdsutveckling med redan befintlig infrastruktur för att kunna hålla samman bebyggelsen och på så sätt öka möjligheterna för offentliga resurser. Detta gäller framförallt lägen med goda kollektivtrafik förbindelser. Flera gånger under intervjutillfällena poängteras det hur viktigt kollektivtrafiken är i regionen, men också uppgivenheten över att detta ligger i regionens händer och inte är något kommunen kan påverka. Mariestad kommun prioriterar även områden med VA försörjning med Lidköping kommun inte ser detta som ett problem då kommunen placerar ut anslutningspunkter som olika VA föreningar sedan får ansluta sig till.

6.3.4 Den nya ruraliteten

Alla informanter håller med om behovet av att hålla samman landsbygden med staden, vad som även kallas "den nya ruraliteten" som presenterades under kapitlet om tidigare forskning. De ser ett tydligt behov att koppla samman staden med landsbygden för att en hållbar samhällsutveckling ska uppnås. Som Waldenström och Westholm skriver finner kommunerna anledningar att separera stad från landsbygd i flera planerings dokument och det på grund av praktiska skäl. Lundgren (Götene kommun), väljer att förklara det som att de utgår från en verklighet där vissa områden har större förutsättningar att erbjuda service som skola och äldreomsorg, utan att *separera* tätorten från landsbygd.

6.3.5 En socialt hållbar utveckling på landsbygden

Ingen av de intervjuade anser att det finns någon uppenbar anledning till att social hållbarhet skulle ha sämre förutsättningar på landsbygden än i staden. Det finns det som talar för hög social hållbarhet som ett förväntat samhällsengagemang och en kontakt med sina grannar som skiljer sig från det i staden. Samtidigt finns det faktorer som talar emot en hög social hållbarhet som en växande befolkning av människor som verkar på en annan plats än där de bor, eller bristen på en intressant sysselsättning som ökar risken för ofog. Alla intervjuade anser alltså att en hög grad av social hållbarhet baseras på andra faktorer än huruvida ett område är mer eller mindre centralt. De anser att social hållbarhet skiljer sig mer mellan olika bostadsområden än mellan stad och landsbygd.

6.4 Vilka indikatorer på social hållbarhet använder de två ovannämnda aktörerna sig av i deras arbete på landsbygden?

6.4.1 Inledning

Att utföra en studie om socialt hållbar utveckling har varit något av en utmaning då definitionen och indikatorerna för socialt hållbar utveckling har visats sig vara väldigt diffusa och har varierat även inom kommunerna vilket gör det svårt att analysera. Det är lätt att fastna vid definitionen av olika begrepp vilket kan anses onödigt, men för att kunna arbeta med social hållbarhet måste man förstå dess innebörd. En otydlig definition kan leda till att det uppstår konflikter eller att ingen känner ansvar för frågan då de inte förstår frågan innebörd. Därför är det viktigt med tydliga och gemensamma indikatorer på vad en socialt hållbar utveckling innebär.

6.4.2 Biosfärkontoret och kommunernas syn på social hållbarhet

Alla informanter under intervjuernas gång vet vad begreppet “social hållbarhet” innebär men många av dem har svårt att ge en tydlig definition på begreppet trots att de använder det i sina visionsdokument. Kommunerna definierar social hållbarhet utifrån olika teorier. Götene kommun utgår ifrån två av de indikatorer presenterade under tidigare forskning. De menar att social hållbarhet handlar om välfärd och den rättvisa fördelningen av “livets goda” samt fungerande sociala system där fokus är på samhällets förmåga att lösa problem.¹⁰² Mariestad erbjuder inte några tydliga indikatorer på socialt hållbar utveckling utan väljer att definiera begreppet genom att presentera olika projekt de jobbar med. Lidköping kommun anger ett flertal indikatorer på social hållbarhet som utgår från vad Westholm refererade till som mjuka faktorer, det vill säga, delaktighet, hälsa, utvecklings möjligheter mot livskvalité för alla, inflytande, integration, jämställdhet, trygga och säkra miljöer, utbildning, arbete, sysselsättning samt ekonomisk och social trygghet¹⁰³. Biosfärkontoret erbjuder en tydlig definition där de utgår från Oxfams doughnout modell när de arbetar med social hållbarhet. De försöker ständigt jobba utifrån alla tre aspekter av hållbarhet, där den sociala hållbarheten får lägga grunden som man står på. Så trots att ingen tydlig definition eller gemensamma indikatorer finns för social hållbarhet så arbetar kommunerna aktivt med dessa frågor. Däremot anser jag att deras arbete skulle kunna förenklas effektiviseras ytterligare om en gemensam målbild fanns.

¹⁰² Olsson 2012, och Sanne 2006

¹⁰³ Westholm 2008

7. Slutsats

Syftet med uppsatsen var att undersöka vilka olika insatser som skapas för en socialt hållbar utveckling på landsbygden. För att uppnå detta syfte ställdes tre frågeställningar, de första två om hur biosfärkontoret och de inkluderande kommunerna arbetar för en socialt hållbar landsbygdsutveckling. Den tredje frågan var vilka indikatorer på social hållbarhet de använder sig av i deras arbete på landsbygden.

Biosfärkontoret och de berörda kommunerna har ett samarbete där biosfärkontoret inkluderas på kommunens initiativ vilket innebär att samarbete ser olika ut i de olika kommunerna. Gemensamt för dem alla är att biosfärkontoret snarare får symbolisera hållbar utveckling än att inspirera till den. Detta uppfattar biosfärkontoret som ett problem då de har som ambition att verka som inkubator snarare än att arbeta med operativa projekt. Deras arbete mot en socialt hållbar samhällsutveckling skiljer sig idag väldigt mycket åt då projekten baseras på aktörers intresse och inte deras eget motiv.

Kommunernas arbete skiljer sig åt beroende på resurser och förutsättningar. Både fysisk planering och sociala strukturer tas upp som exempel på deras arbete mot en socialt hållbar landsbygdsutveckling. Återkommande är att kommunen själv inte har kapacitet att främja en socialt hållbar utveckling utan är beroende av utomstående aktörer. En slutsats jag vill dra från den här analysen är att det är kommunens uppgift att bistå med information, kunskap, och resurser men att det är lokal invånarna och övriga aktörers uppgift att förverkliga en socialt hållbar landsbygdsutveckling.

Vad gäller olika indikatorer på begreppet social hållbarhet framgår det att dessa behöver förtydligas. Under intervjuerna hade alla deltaganden svårt att ge en tydlig definition på begreppet social hållbarhet även om detta begrepp flitigt användes i både tal och skrift. Detta kan leda till problem då en otydlig innebörd av ett ämne kan resultera i oförståelse i dess process. Därför krävs tydlig och frekvent kommunikation hur social hållbarhet ska främjas inom ett visst område. Diskuteras inte detta finns risken att ingen vill kännas vid det ansvaret och uppgiften rinner ut i sanden till följd av ett ogreppbart begrepp.

Under genomförandet av den här studien har jag reagerat på hur lätt det är att haka upp sig på ett begrepp, som i det här fallet "social hållbarhet". Stora delar av uppsatsen fokuserar på definitionen på begreppet och olika indikatorer som kan användas för att arbeta med begreppet. Jag anser att en gemensam förståelse av begreppet är viktigt för att veta vad det är vi talat om och hur vi ska arbeta för att uppnå det målet. Samtidigt visar det här begreppet tydlig hur vi begränsas av språket. Oklarheten kring att begrepp kan ta så mycket tid och energi från oss att vi försöker reda ut användningen av begreppet snarare än att ta tag i själva problemet. Det underlättar att ha gemensamma indikatorer på social hållbarhet, men har man inte det är det bättre att fokusera på vad själva dilemmat är och

försöka lösa det istället för att diskutera fram en gemensam förståelse kring begreppet. Det är trots allt bara ett ord, innebörden är något människan själv har skapat.

Slutsatsen av studien är att kommunerna i samarbete med biosfärkontoret har en viktig uppgift i att skapa insatser för att främja den sociala hållbarheten på landsbygden, men för att detta ska bli verklighet är de beroende av utomstående aktörer. Allt ansvar för att främja social hållbarhet kan inte läggas på kommunerna och biosfärkontoret. Det finns andra inblandade aktörer som påverkar utvecklingen, framförallt så ligger det ett ansvar hos politikerna men också hos lokal befolkningen. Kommunen har en viss roll i planeringen men det är ofta politikerna som har den avgörande rollen. Kommunen har en viss möjlighet att skapa förutsättningar för social hållbarhet på landsbygden, men det är upp till de boende i området vad de väljer att göra med de förutsättningarna. Det är kommunens uppgift att informera invånarna om deras möjligheter och skyldigheter i detta i form av att bistå med kunskap och resurser. Sedan är det lokal befolknings uppgift att engagera sig för att ta till vara på de resurser som erbjuds för att främja en socialt hållbar landsbygdsutveckling. Då det är flera olika aktörer inblandade i strävan mot en socialt hållbar utveckling är det av största vikt att vi arbetar mot gemensamma mål. Strävar kommunen mot ett mål, politikerna åt ett annat, och lokal befolkning åt ytterligare ett annat håll så kommer det inte ge ett tillfredsställande slutresultat. För att ett samarbete ska vara möjligt underlättar gemensamma indikatorer på vad en socialt hållbar utveckling innebär men detta bör inte ta fokus från själva dilemmat.

Under studiens gång har min syn på förutsättningarna för en socialt hållbar utveckling på landsbygden förändrats. Jag började skriva uppsatsen med en förutfattad mening om att staden prioriteras framför landsbygden i frågor som denna. Min uppfattning nu är att detta stämmer till viss grad men inte på oklara grunder. Landsbygden ges utrymme och är ofta på samtalsagendan inom kommunen men dess förutsättningar vad gäller den glesa strukturen och den fysiska miljön ställer vissa krav. Det jag har reagerat starkast på och anser är en av de främsta anledningarna till att det inte händer mer på landsbygden är oklarheten om vem som tar ansvar för vad. Landsbygden är ännu en splittrad forskning vilket gör att ansvarsfrågan kvarstår. För att landsbygden verkligen ska ges samma förutsättningar för staden krävs ett samarbete mellan olika samhällsnivåer och mellan olika forskningsdiscipliner samt ett kreativt nytänkande.

8. Källförteckning

- Biosfären, Vänerskärgrården med kinnekulle. *Du är en del av biosfären*.
<http://media.vanerkulle.org/2013/09/vanerkulle201210.pdf> (Hämtad 15-11-12)
- Biosfärprogrammet Sverige. *Unescos Biosfärprogram*.
<http://www.biosfaromrade.org/unescos-man-and-the-biosphere-programme-mab/>
 (Hämtad 16-02-26)
- Boverket. (2015). *Regelsamling för hushållning, planering och byggande*. 11 uppl.
 Karlskrona: Boverket.
- Ceccato, Vania, Persson O. Lars och Westholm, Erik. (2000). *Forskning om och för landsbygds- och glesbygdsutveckling*. Kunskapsöversikt. Nordic centre for spatial development.
- Ejvegård, Rolf . (2007). *Vetenskaplig metod*. 3de uppl. Studentlitteratur:Lund.
- Ekonomifakta. (2015). *Regional statistik*.
<http://www.ekonomifakta.se/Fakta/Regional-statistik/> (Hämtad 16-01-04)
- European Comission. (2001). *A framework for indicators for the economic and social dimensions of sustainable agricultural and rural development*.
http://ec.europa.eu/agriculture/publi/reports/sustain/index_en.pdf (Hämtad 16-01-25)
- Forsberg, Gunnel. (1999). Strategier för planering i dynamiska landsbygder. Stockholms universitet, *Abstracts från Forskarforum 1999*, lokal och regional utveckling, Östersund.
- FN. (2012). *FN & hållbar utveckling, Rio+20*. FN-förbundet.
<http://www.fn.se/hallbarutveckling> (Hämtad 16-01-04)
- IFAD International Fund for Agricultural Development. (2015). *Rural transformation: Key to sustainable development*.
http://www.ifad.org/events/gc/38/doc/conceptnote_e_web.pdf (Hämtad 16-01-04)
- Jordbruksverket. (2012). *Hållbar samhälls utveckling - vad innebär det?*
<http://www.jordbruksverket.se/download/18.1b0209b113b93739ab180001755/H&>
 (Hämtad 15-11-14)
- Länstyrelsen, Västra Götaland. (2015). *Regional handlingsplan för Västra Götaland Landsbygdsprogrammet*.
<http://www.lansstyrelsen.se/vastragotaland/SiteCollectionDocuments/Sv/lantbruk-och-landsbygd/landsbygdsutveckling/lb-hfp-regional-handlingsplan-vg.pdf> (Hämtad 15-11-12)

- Naturvårdsverket. *Biosfärområden*. (2015).
<http://www.naturvardsverket.se/Var-natur/Skyddad-natur/Biosfaromraden/> (Hämtad 16-01-04)
- Olsson, Sören. (2012). *Social hållbarhet i planeringsperspektiv*.
<http://www.socialhallbarhet.se/wp-content/uploads/2013/08/Artikel+om+social+hållbarhet.pdf> (Hämtad 16-02-10)
- Raworth, Kate. *The doughnut*. <http://www.kateraworth.com/doughnut/> (Hämtad 16-03-02)
- Sveriges lantbruksuniversitet. (2007). *Förslag till förbättringar av åtgärder och effektindikatorer för perioden 2007 - 2013*.
<https://www.jordbruksverket.se/download/18.2b43ae8f11f6479737780001408/1370041340154/Förbättringar+miljö+och+landsbygd+2000-2.pdf> (Hämtad 16-01-08)
- Tillväxt- och Regionplaneförvaltningen. (2015). *Hållbar landsbygdsutveckling: En förstudie*. Stockholm Läns Landsting.
http://www.trf.sll.se/Global/Dokument/publ/2015/Hallbar%20landsbygdsutveckling_lowres.pdf (Hämtad 15-11-27)
- Unesco. *Biosfärområden*.
<http://www.biosfaromrade.org/unescos-man-and-the-biosphere-programme-mab/> (Hämtad 15-02-26)
- Vetenskapsrådet. *Unesco: Man and the biosphere - MAB*.
<http://www.vr.se/internationaltsamarbete/globaltsamarbete/unescosvetenskapligaprogram/mab.4.1c4900da108bf5d57a58000118.html> (Hämtad 16-02-26)
- Waldenström, Cecilia. *Varför behövs det en politik för landsbygdsutveckling?*
<http://www.ksla.se/wp-content/uploads/2013/09/Cecilia-Waldenstrom.pdf> (Hämtad 16-01-25)
- Westholm, Erik. (2008). *Vad menas egentligen med landsbygd?* Johansson, Birgitta (RED). *Ska hela Sverige leva?* Stockholm: Forskningsrådet Formas
http://www.formas.se/PageFiles/3380/ska_hela_sverige_leva.pdf (Hämtad 16-01-25)
- Westholm, Erik och Waldenström Cecilia. (2008). *Kunskap om landsbygden: Dags för en ny agenda!* Institutet för framtidsstudier.
[http://www.landsbygdsnatverket.se/download/18.694182f211c99670d3c800052/1370172114438/20080213\\$175154\\$fil\\$70rGy03245Xynk30fBa9%5B1%5D.pdf](http://www.landsbygdsnatverket.se/download/18.694182f211c99670d3c800052/1370172114438/20080213$175154$fil$70rGy03245Xynk30fBa9%5B1%5D.pdf) (Hämtad 16-01-25)

9. Bilagor

9.1 Bilaga 1 - Frågeguide Lidköping, Mariestad och Götene kommun

- Vilken definition av landsbygd använder sig er kommun av? Använder ni olika definitioner för olika delar av landsbygden?
- Ingår kommunens vision för landsbygden i översiktsplanen? Har ni några andra dokument som rör just landsbygdsutveckling?
- Anser du att det finns ett behov av att separera staden från landsbygden inom samhällsplaneringen? Varför/Varför inte?
- Eftersträvar er kommun en ökad befolkning på landsbygden? Hur hanteras det i relation till hållbar utveckling?
- Vad för definition av socialt hållbar utveckling jobbar ni utifrån i kommunen?
- Prioriteras den sociala, ekonomiska, och ekologiska aspekten lika i kommunens planering?
- Enligt dina erfarenheter, finns det en större eller mindre förutsättningar för social hållbarhet på landsbygden än i tätorten?
- Har du något bra exempel på hur er kommun arbetar för främja social hållbarhet? Eller något dåligt?
- Ni ingår i ett biosfär område och agerar därmed som ett modellområde för hållbar samhällsutveckling, påverkar det er planering för landsbygden?
- Finns det något mer du vill tillägga som rör ämnet?

9.2 Bilaga 2 - Frågeguide Biosfärkontoret

- Vad innebär det för kommunerna att de ingår i ett biosfärområde, ställer det vissa krav?
- Har ni något inflytande i kommunens planering vad gäller översiktsplan eller andra visions dokument?
- Vad innebär det egentligen att vara ett “modellområde för hållbar samhällsutveckling”?
- Jobbar ni med är andra aktörer än kommunen?
- Vad använder ni er av för definition av social hållbar utveckling i ert arbete?
- Som ett modell område för hållbar samhällsutveckling arbetar ni lika mycket med den ekonomisk, ekologiska och den sociala aspekten? Eller är det någon aspekt som får mer uppmärksamhet?
- Har ni något arbete där ni har extra fokus på social hållbarhet?
- Läger ni lika mycket fokus vid tätorten som vid landsbygden vad gäller era projekt?
- Har ni några projekt igång just nu som rör landsbygden?

- Kan du berätta något om er vision som bygger på grundvärdena: Gränslös samverkan, Hållbar samhällsdesign, Kunskap om biosfären och Framgångsrik biosfärekonomi? Hur de är relaterade till hållbar samhällsutveckling? Och om de på något sätt rör den sociala dimensionen?
- Finns det något mer du vill tillägga?